

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[7]
บทความ: Articles	

- ❖ จิตวิทยาทางเลือก: จิตวิทยาแนวพุทธ
Buddhist Psychology: A More Sustainable Alternative in Psychology..... 1-5
พระสิริรัตนเมธี และ ปณิษฐา ตาคำ
Phra Sirirattanamethee and Panitha Takham
- ❖ รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา
ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย
Model of a Participatory Learning Management Process by Using Local
Wisdom Learning Resources as a Base for Lifelong Learning at All Ages
in Sukhothai Province..... 6-19
สุทธิศักดิ์ เพ็ชรผึ้ง และ รongrit ไกรกิจราษฎร์
Sutthisak Pedphung and Rongrit Kraikijrat
- ❖ หลักพุทธะ 3 รู้ ตื่น เบิกบาน: นวัตกรรมทางความคิด เพื่อส่งเสริมพุทธเกษตร
อย่างยั่งยืน
3 Buddha Concepts of Comprehension, Awakening, Exaltation:
Conceptual Innovation for Encouraged Sustainable Buddhist
Agriculture..... 20-28
พระครูปลัดสุวัฒน สุวตมโน
Phrakhrupalad Suwat Suwatthano
- ❖ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของตำบลสร้อยทอง
อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
Guidelines for Developing the Operations of Community
Enterprises of Soi Thong Subdistrict, Takhli District, Nakhon Sawan
Province..... 29-41
กาญจน์นิดาภา เมธีวรฉัตร และ อานนท์ เมธีวรฉัตร
Kanchanidapa Meteevorachat and Anond Metheewarachatra

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

- ❖ หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ สตรีเทศบาล
เมืองน่าน จังหวัดน่าน
Buddhist Principles in Business Promoting of the Nan Municipality
Women's Truth Saving Fund, Nan Province..... 42-51
ศรีสวัสดิ์ แพทย์สมาน, สิทธิชัย อุ่นสวน และ จุฑามาศ คำสม
Sichawat Patsaman, Sittichai Unsaun and Chuthamat Kamsom
- ❖ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน
แขวงไชยะบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Buddhist Principles appearing in the Succession Tradition of the
Thai Lue People, Muang Ngoen, Xayaburi Province, People's
Democratic Republic of Laos..... 52-62
Phra Oudom Wenkham, Phra Boun Ouane Vongmaly
และ สิทธิชัย อุ่นสวน
Phra Oudom Wenkham, Phra Boun Ouane Vongmaly and
Sittichai Unsaun

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารธรรมวัตร

จิตวิทยาทางเลือก: จิตวิทยาแนวพุทธ

Buddhist Psychology: A More Sustainable Alternative in Psychology

¹พระสิริรัตนเมธี และ ²ปณิษฐา ตาคำ¹Phra Sirirattanamethee and ²Panitha Takham¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College¹Corresponding Author's E-mail: pycschool@hotmail.com, ²Panittha.takham@gmail.com¹Tel. 089-843-6036

Received July 9, 2023; Revised July 20, 2023; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาโดยรักษาและพัฒนาจิตใจคนในสังคม เรียกได้ว่าเป็นการใช้จิตวิทยาแนวพุทธ โดยได้หยิบยกหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่จะช่วยให้เข้าใจถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติของชีวิต สาเหตุของปัญหาในชีวิต และวิธีการแก้ไข ซึ่งความเข้าใจเหล่านี้จะทำให้คนในสังคมใช้ชีวิตได้อย่างสงบสุข ลด หรือกำจัดความทุกข์ และพัฒนาคุณภาพจิตใจได้ จิตวิทยาแนวพุทธ เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับทุกคนที่เปิดใจยอมรับและใช้เวลาฝึกฝนจิตใจของตน ไม่ว่าคนๆ นั้นจะอยู่ในสถานการณ์ชีวิตแบบใด

คำสำคัญ: จิตวิทยาแนวพุทธ

Abstract

The purpose of this article was to apply the principles of Buddhism to solve problems by maintaining and developing the minds of people in society. It could be called the use of Buddhist psychology by bringing up Buddhist principles that emphasize the understanding of the natural reality of life, the causes of problems in life and methods for solving them. Understanding these would allow people in society to live peacefully, reducing or eliminating suffering and improving mental quality. Buddhist psychology was suitable to be applied to everyone who was open to accepting and takes time to train one's mind no matter what kind of life situation one was in.

Keywords: Buddhist Psychology

บทนำ

จิตวิทยาเป็นวิชาที่เน้นศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตของคน เพื่อทำความเข้าใจ อธิบาย คาดเดา และควบคุม หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน โดยแนวคิดลักษณะนี้มีมาตั้งแต่สมัยอดีต แต่เพิ่งมีการรวบรวมจนเป็นศาสตร์วิชาเมื่อประมาณร้อยกว่าปีที่แล้วโดยชาวตะวันตก การศึกษาจิตวิทยาแบบตะวันตกมีประโยชน์มากมาย หากแต่ศาสตร์ย่อยแต่ละสาขามักจะขาดการศึกษาแบบองค์รวม การศึกษาจิตวิทยาแนว

พุทธจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่ามาใช้ได้ดี เพราะมีความเป็นองค์รวม สามารถใช้แก้ไขปัญหามานานได้อย่างได้ผลและยั่งยืน

แนวคิดที่สำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธ

จิตวิทยาแนวพุทธ นำแก่นของพระพุทธธรรม คือ อริยสัจ 4 ปฏิจจนูปบาท และไตรลักษณ์ มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการทางจิตวิทยา เพื่อช่วยรักษา และพัฒนาจิตใจ การเห็นความจริงแห่งทุกข์และการแก้ทุกข์ คือ ปัญหาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอน มาเป็นเวลานานกว่า 2500 ปี พุทธธรรมยังเป็นที่ยอมรับว่า เป็นธรรมที่ให้ผลได้ไม่จำกัดเวลา และยังเป็นประโยชน์ต่อคนทุกเพศ ทุกเชื้อชาติ ทุกวัย ทุกระดับ และทุกสถานการณ์แก่นสารของจิตวิทยาแนวพุทธ คือ การสอนถึงหลักการตามธรรมชาติของกระบวนการเกิดและดับทุกข์ พร้อมทั้ง วิธีการดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงการดับทุกข์ที่เกิดขึ้นให้หมดไป

อริยสัจ 4: แนวคิดที่สำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธ

หลักธรรมที่เป็นหัวใจที่จะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุของความทุกข์และแนวทางในการดับทุกข์ คือ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็น หลักธรรมสำคัญที่มุ่งผลในทางปฏิบัติ และมีหลักธรรมอื่นๆ ผสมผสานรวมอยู่ ความเข้าใจในหลักธรรมนี้จะเปลี่ยนแปลงวิธี การมองโลก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด และการกระทำของบุคคลทั้งภายในจิตใจของตนเอง และในสัมพันธต่อผู้อื่นและต่อสรรพสิ่งรอบตัว สิ่งสำคัญ คือ การรู้และทำหน้าที่ต่ออริยสัจแต่ละข้อให้ถูกต้อง ต่อไปนี้

1. ทุกข์ ในพุทธธรรม มี 3 ลักษณะ คือ
 - 1.1 ทุกข์ที่เป็นความรู้สึกรู้สึกทุกข์ เช่น ทุกข์กาย ทุกข์ใจ โศกเศร้า
 - 1.2 ทุกข์จากความผันแปร คือ ความสุขที่กลายเป็นความทุกข์ จากการเปลี่ยนแปลง
 - 1.3 ทุกข์ตามสภาพสังขาร คือ สภาพของ ร่างกายที่มีการเสื่อมลง และ ดับไป
2. สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา
4. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ หรือหมดปัญหา ไม่เป็นทุกข์ เป็นสภาวะของจิตใจที่สงบ
4. มรรค คือ วิธีการดับทุกข์ หรือข้อปฏิบัติเพื่อแก้ไข หรือกำจัดสาเหตุของปัญหา

ปฏิจจนูปบาท: เหตุแห่งทุกข์

เมื่อมองหาสาเหตุและวิธีแก้ทุกข์ คนเรามักมองภายนอกให้ไกลตัว เป็นการหลีกเลี่ยงความจริง เช่นนี้จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง และยังอาจทำให้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น พุทธธรรมจึงชี้ว่าเราต้องศึกษาทุกข์หรือปัญหาของตนเองให้ถึถ้วน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นที่จะแก้ทุกข์ และดับทุกข์ เพราะเมื่อได้สร้างความสามารถเหล่านี้ไว้พร้อมแล้ว ชีวิตก็จะพบสุขที่แท้จริง (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2551 : 906)

ปฏิจจนูปบาท เป็นหลักธรรมที่สอนให้เห็นถึงต้นเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และจะดับลงอย่างไร โดยละเอียด ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ (พุทธทาสภิกขุ, แก่นพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: อรุณวิทยา, 2529 : 9) กล่าวว่า นี่เป็นหลักธรรมที่แสดงให้รู้เรื่องความทุกข์ที่เกิดขึ้นในจิตใจของคนเป็นประจำ เพราะสิ่งที่เรียกว่า ปฏิจจนูปบาทนั้นมีอยู่ในคนเราแทบจะตลอดเวลา

ปฏิจจนูปบาทแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ หลักทั่วไปที่แสดงโดยไม่ระบุรายละเอียด และ หลักประยุกต์หรือหลักเฉพาะหัวข้อที่แสดงโดยการขยายความให้เห็นรายละเอียด ต่อไปนี้

1. หลักทั่วไป หรือ อิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับด้วย
2. หลักประยุกต์ หรือหลักเฉพาะหัวข้อ

อวิชา ความไม่รู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง ของชีวิตและของสรรพสิ่ง
สังขาร ความคิดปรุงแต่งเนื่องจากความไม่เข้าใจในเหตุปัจจัยที่เป็นจริง (อวิชา) จึงคิดปรุงแต่งไปตามความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม หรือ ปัญญาของตน
วิญญาณ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจ อันเป็นผลจากความคิดที่ปรุงแต่งขึ้นมา
นามรูป ภาวะของร่างกายและจิตใจที่สอดคล้อง ตอบสนองในแนวทางของวิญญาณที่เกิดขึ้นตามความคิดปรุงแต่ง
สฬายตนะ อายตนะ 6 อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ
ผัสสะ การรับรู้อารมณ์ต่างๆ เป็นผลจากอายตนะถูกรู้ให้ทำหน้าที่
เวทนา ความรู้สึกในภาวะใดภาวะหนึ่ง คือ สุข สบาย ทุกข์ เจ็บปวด หรือเฉยๆ
ตัณหา ความอยาก
อุปาทาน ความยึดมั่นในเวทนาที่ชอบหรือไม่ชอบ หรือให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ
ภพ พฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อสนองตัณหาและอุปาทาน
ชาติ การเกิดความตระหนักถึงความมีตัวตนว่ามี “ตัวเรา” เช่น ตัวเราที่เป็นคนเก่ง ฯลฯ
ชรา มรณะ ความปรารถนาให้ตัวตนดำรงอยู่ตลอดไป
 ทุกข์ในปฏิจจสมุปบาทนั้นเป็นทุกข์จากความอยากที่จะให้ทุกอย่างเป็นไปตามใจปรารถนาของตน และควบคุมทุกอย่างในชีวิตให้ได้ดังใจหวัง ซึ่งเมื่อไม่สามารถทำได้ก็ก่อให้เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ

ไตรลักษณ์: ลักษณะทั่วไปหรือความเสมอของสิ่งทั้งหลาย

หลักไตรลักษณ์แสดงให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปของสรรพสิ่ง ดังต่อไปนี้

1. อนิจจตา ความไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้ว เสื่อมสลายไป
2. ทุกขตา ภาวะที่ถูกบีบคั้น กดดัน ผื่นและขัดแย้งในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพใดๆ หากแต่คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้
3. อนัตตา ความไม่มีตัวตน ที่แท้จริงของมันเอง

ไตรลักษณ์ช่วยให้รู้เท่าทันความจริงว่าไม่มีสิ่งใดยั่งยืน และไม่เราสามารถไปกำหนด ให้เป็นไปตามที่ใจปรารถนาได้ ผู้ที่ไม่รู้เท่าทัน ยึดมั่นถือมั่น ปลอบให้กิเลสเป็นตัวบงการชีวิตและพฤติกรรม มักทำให้ความทุกข์เพิ่มขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นที่ใกล้ชิด ส่วนผู้รู้เท่าทัน ย่อมสามารถครองชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่เกิดความทุกข์เกินสมควรเมื่อเกิดความเสื่อม ความสูญเสีย และไม่หลงใหลมัวเมาเมื่อประสบความเจริญ เมื่อไม่ยึดมั่นใจก็เป็นอิสระและมั่นคง

จิตวิทยาแนวพุทธ กับการนำไปใช้เพื่อการรักษา และพัฒนาจิตใจมนุษย์

ในปัจจุบันนี้ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้มีการนำจิตวิทยาแนวพุทธไปใช้ในกระบวนการทางจิตวิทยา ในบทความนี้จะขอเสนองานวิจัยที่ ทั้งจากไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนี้

งานวิจัยจากต่างประเทศ

1. Marlatt ศึกษาผลของการบำบัดพฤติกรรมเสพติดของคนที่ ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ การทำสมาธิเพื่อฝึกสติ ทางสายกลาง ไตรลักษณ์ และมรรค 8 เพื่อให้ผู้รับการบำบัด ได้ตรวจสอบการทำงานของจิตใจ เพื่อให้รู้เท่าทันความคิดและความรู้สึกของตนเอง ตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิต และพัฒนาทัศนคติที่ถูกต้องต่อประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิต เพื่อให้ผู้รับการบำบัดสามารถควบคุมตนเอง ไม่ให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือความอยากเหมือนที่ผ่านมา ผลจากประสบการณ์ในการบำบัดพฤติกรรมเสพติด พบว่า

ต้นเหตุของพฤติกรรมเสพติดเกิดจากจิตใจ ซึ่งการ ปฏิบัติตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถ ช่วยลด พฤติกรรมการเสพติดได้ (Marlatt, Alan G., 2002 : 334-339)

2. Beitel ศึกษาผลการบำบัดผู้ใช้อาเสพติด เน้นทางด้านจิตใจตามหลักการทางพุทธศาสนา กลุ่ม ตัวอย่างเป็นหญิง 24 คน และ ชาย 15 คน ทั้งหมดเป็นผู้ที่ติดยาเสพติด ในจำนวนนี้ 15 คนเป็นผู้ติดเชื่อเอดส์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 คนได้รับการบำบัดทั้งแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล อีก 18 คนได้รับการบำบัดเฉพาะ แบบรายบุคคล โดยผู้บำบัดจะอธิบายถึงมรรค 8 และข้อปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธด้วยวิธีการที่ปรับให้ สอดคล้องกับผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละคน ผลการศึกษาพบว่า การบำบัดสามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเลิกยา เสพติด และการป้องกันตนเองจากเชื้อเอดส์ได้ (Beitel, Mark., 2007 : 1-9)

งานวิจัยในประเทศไทย

1. สิทธิ จิตต์นิลวงศ์ ศึกษาผลของกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ ที่มีต่อความเข้มแข็งในการ มองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่มีค่าคะแนนความเข้มแข็งใน การมองโลกต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำนวน กลุ่มละ 8 คน ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการกลุ่ม 6 ครั้ง รวม 18 ชั่วโมง ผลการ วิจัยพบว่า นักศึกษา กลุ่มทดลองมีคะแนนความเข้มแข็งในการมองโลกสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูง กว่าก่อนการทดลองอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธสามารถ ทำให้นักศึกษาที่มีความเครียดสูง และไม่สามารถเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม ให้เป็นนักศึกษาที่มีการมองโลกว่าเหตุการณ์จากสิ่งแวดล้อมทั้ง ภายใน และภายนอกเป็นสิ่งท้าทาย คัมค่าที่จะแก้ไขหรือเผชิญกับเหตุการณ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สิทธิ จิตต์นิลวงศ์, 2549)

2. บวร สุวรรณผา ศึกษาสัมมาทิฐิของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่ม การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม การดำเนินการ กลุ่มใช้กระบวนการกลุ่มจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่มพัฒนาตน ใช้เวลา 2 คืน 3 วัน แบ่งเป็น 7 ช่วงเวลา รวม 28 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มเกิดสัมมาทิฐิ หรือวิธีคิดที่ถูกต้อง เป็นจริงในการมองโลก มองชีวิต และมองตนเอง เกิดการรู้จักเข้าใจและ ยอมรับตนเองและผู้อื่น มีความรู้สึกผูกพันกับคนใกล้ชิด รวมทั้งเข้าใจในวิถีที่คนต้องอยู่ร่วมกัน รับรู้ ถึงหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน ใจกว้างพร้อมต่อการที่จะศึกษา ตนเองอยู่เสมอ และมั่นใจต่อการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างสร้างสรรค์ต่อไป (บวร สุวรรณผา, 2551)

บทสรุป

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่างานวิจัยที่นำแนวคิดจิตวิทยาแนวพุทธไปใช้ในกระบวนการทาง จิตวิทยามีอยู่ไม่มากนัก อาจเป็นเพราะนักจิตวิทยาที่นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ยังมีไม่มาก เหมือนที่ De Silva ได้ กล่าวไว้ในหนังสือ An Introduction to Buddhist Psychology ว่า ถึงแม้ว่าหลักพุทธธรรมจะมีคุณค่า มากสำหรับการศึกษาทางด้านจิตใจ แต่ดูเหมือนว่ายังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่าน มามีนักจิตวิทยาตะวันตกมากขึ้น ที่ได้ทำการศึกษาจิตวิทยาแนวพุทธล้วนมีความคิดว่า ไม่ว่าใครก็ตามที่มี ความรู้ด้านจิตวิทยาดีแค่ไหน หากได้อ่านพุทธธรรมจะต้องเห็นความจริงที่ว่าพุทธธรรมได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ จิตใจคน พร้อมทั้งมีคำอธิบายและการวิเคราะห์เกี่ยวกับจิตใจมนุษย์ไว้อย่างละเอียด แสดงให้เห็นว่า จิตวิทยา แนวพุทธควรได้รับการนำไปใช้กว้างขวางมากขึ้น เพื่อให้ส่งผลดีต่อมนุษย์และสังคม

เอกสารอ้างอิง

- บวร สุวรรณผา. (2551). *สัมมาทิฐิของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ*(รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2551). *จากจิตวิทยาสู่จิตภาวนา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). *แก่นพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: อรุณวิทยา.
- สิทธิ์ จิตต์นิลวงศ์. (2549). *รายงานการฝึกงานการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทระเกษม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beitel, Mark., et al. (2007). Reflection by Inner-City Drug Users on a Buddhist- Based Spirituality Focused Therapy: A Qualitative Study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(1) : 1-9.
- De Silva, Padmasiri. (2005). *An Introduction to Buddhist Psychology*. 4th ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Marlatt, Alan G. (2002). Buddhist Philosophy and the Treatment of Addictive Behavior. *Cognitive and Behavioral Practice* 9: 44-50. Efficacy of Psychotherapy Inclusive of Buddhist Psychology in Female Psychosomatic Medicine. *International Congress Series*. 1287: 334-339.

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย

Model of a Participatory Learning Management Process by Using Local Wisdom Learning Resources as a Base for Lifelong Learning at All Ages in Sukhothai Province

¹สุทธิสักดิ์ เพ็ชรผึ้ง และ ²รองฤทธิ์ ไกรกิจราษฎร์

¹Sutthisak Pedphung and ²Rongrit Kraikijrat

¹²สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุโขทัย

¹²Sukhothai Provincial Education Office

¹Corresponding Author's E-mail: moo_4747@hotmail.com

¹Tel. 081-953-4010

Received July 9, 2023; Revised July 20, 2023; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีผสมผสานคือ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเสริมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีเครื่องมือรวบรวมข้อมูลคือ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ที่ สัมภาษณ์เชิงลึก สังเกต สทนากลุ่ม และ แบบประเมินความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สถิติพรรณนา คือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา พบว่า 1) การวิเคราะห์คุณค่าและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญา ได้เกิดความสุขหายไปจากวิถีชีวิตในด้านการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นโดยการลงมือ โดยมีข้อสรุปของการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาควรบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงผู้สูงอายุ จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีผลการทดลองหลักสูตรพบว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและ ด้านสังคมตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แล้วมีความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นไปได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ภูมิปัญญา, แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study an appropriate learning management model using the local wisdom learning resources as a base for learning throughout life at all ages in Sukhothai province, 2) to develop a participatory learning management model by using local wisdom learning resources as a base for lifelong learning at all ages in Sukhothai province. The researcher used the research and development method by collecting data by a combination of Qualitative data collection supplemented with quantitative data with a data collection tool: document analysis, area survey, in-depth interviews, observation, group discussions, and knowledge assessments. The data were analyzed by content analysis, descriptive statistics were frequency, mean.

The results of the study found that: 1) the analysis of values and processes of wisdom learning had been lost from the way of life in the field of learning management of inherited wisdom through generations by acting with the conclusion of conservation. The conclusion of the conservation of wisdom value should be included in the school curriculum, 2) the learning management model of educational institutions creates competency-based curriculum that was linked to development from early childhood to the elderly from formal education, non-formal education and informal education by using learning resources in the community. The results of the course experiment showed that the learning of the learners who participated in the post-study activities was higher before studying with statistical significance at the .05 level, 3) education and social professionals verify the possible validity of the learning management model and then be valid, appropriate and possible.

Keywords: Learning management, local wisdom, lifelong learning resources

บทนำ

ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอด สัมต่อกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี และสามารถธำรงรักษาวัฒนธรรมที่งามของไทยไว้ได้หลายแห่ง ในประเทศจนเป็นที่ยอมรับและประจักษ์แก่สายตาของประชาคมโลก ซึ่งการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาดังที่กล่าวมา ทำให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทยไว้ จำนวน 3 แห่ง คือ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาแหล่งโบราณคดี บ้านเชียง เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ซึ่งในกรณีของเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยถูกยกย่องให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ สาขาหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) โดยเป็น 1 ใน 66 เมืองจากทั่วโลก สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าภูมิปัญญาที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย บ่งบอกถึงความเป็นเมืองที่ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดทางวัฒนธรรมของประเทศไทย และยังคงอยู่ในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรม ภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาสาขาภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาสาขาศาสนาและประเพณี และยังคงมีภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563) โดยสิ่งเหล่านี้ เกิดจากการสั่งสม องค์ความรู้และสืบทอดภูมิ

ปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นและมีผลต่อวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้ (ขวณิ ทองโรจน์, 2554 : 129-138)

อย่างไรก็ตามจุดแข็งด้านวัฒนธรรมดังกล่าว ยังปรากฏพบว่าเกิดความสูญหายของภูมิปัญญา มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่สร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม ปัจจุบัน ทั้งทั้งบางส่วนยังเกิดจากการขาดการสืบทอดให้คนรุ่นหลัง อาทิ การจดบันทึกอย่างเป็นระบบ การหาวิชา การขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาที่ขาดความเคารพและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม พร้อมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งนับได้ว่าการสูญหายของภูมิปัญญาเป็นการสูญเสียองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามในการจรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมที่มีความกลมกลืนและสมดุลของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับยุคสมัย จึงเป็นสิ่งที่สูญหายไปและสร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรากเหง้าของชุมชนให้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาแทนที่ ทำให้ขาดความสมดุลของการรากฐานการพัฒนาสังคมที่เข้มแข็ง และหากสิ่งเหล่านี้เริ่มหายไปหรือหมดไปจากสังคมย่อมมีผลต่อการยอมรับของประชาคมโลกที่เห็นคุณค่าต่อสิ่งที่มีอยู่ในสังคมไทย

ความสำเร็จของการสืบทอดและอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาให้คงอยู่กับสังคมไทย ในปัจจุบันได้ จึงขึ้นอยู่กับกรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ถูกนำไปสร้างเป็นระบบการศึกษาทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีแบบแผนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้และบูรณาการให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อถูกสร้างให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นฐานการเรียนรู้พร้อมทั้งใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวที่สุด จึงสามารถปรับเปลี่ยนความคิดและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้เกิดความสัมพันธ์และเกื้อกูล ให้เกิดโครงสร้างทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ (พยุ่ง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และกรณีย์พล วีวรรณมงคล, 2558 : 23-33)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการค้นคว้าและการพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย ให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทพื้นที่ โดยการบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนและประสานสอดคล้องกับกับหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และผู้ประกอบการในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์คุณค่า จากการสืบทอดความรู้ ทักษะ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝนจากครูภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย (Research Design) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ จำนวน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ดำเนินวิจัยโดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูล โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 15 คน และสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 15 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการการเรียนรู้และเข้าถึงชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากหรือแบบ snowball เพื่อนัดหมายกลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูล ในประเด็นคุณค่าภูมิปัญญาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย บริบทพื้นที่ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภูมิปัญญาอยู่ในพื้นที่ การสืบทอดภูมิปัญญา และภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมสำหรับการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) และ ให้ผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกภูมิปัญญาในพื้นที่จำนวนแห่งละ 3 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง พร้อมทั้งใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ขั้นตอนการสร้างผลิตภัณฑ์จากผู้ปัญญา เพื่อตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ดำเนินการดังนี้

2.1 การร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะจากภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับทุกช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ และครูระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และอุดมศึกษา ในพื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จำนวน 30 คน และในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จำนวน 30 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในประเด็นเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้การเชื่อมโยงสมรรถนะตามพัฒนาการตามช่วงวัย จากหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น และตรวจสอบโดยการนำเสนอหลักสูตรให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาให้ความเห็น จำนวน 5 คน

2.2 ทดลองหลักสูตรฐานสมรรถนะจากภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับทุกช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการทดสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนแต่ละระดับในกลุ่มเดียวกัน ตั้งแต่ผู้เรียนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา ระดับละ 30 คน

2.3 คืบข้อมูลการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย และในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 9 คน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มและมีผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญา ในชุมชนเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็น จำนวน 200 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในประเด็นความถูกต้องเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาและการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมรับเพื่อสรุปข้อมูลจากผู้ร่วมรับฟังโดยใช้สถิติพรรณนา ความถี่และ ค่าเฉลี่ย

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความเห็นความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มาปรับปรุง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดสรุปภาพรวมดังต่อไปนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์คุณค่าและกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญามีกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสังเกต การลงมือทำ และการลองถูกลองผิด จนเกิดความชำนาญ โดยการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 แห่ง มีสรุปข้อมูลในภาพรวมจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1.1.1) คุณค่าของภูมิปัญญา

1) พื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ภูมิปัญญา	คุณค่า	การสืบทอด
1.สังคโลก	-การอนุรักษ์ -อาชีพ -รายได้	-ความชื่นชม -คอร์สเรียน
2.ไม้แกะสลัก	-มีใจรักในงานไม้แกะสลัก	-สอนการขึ้นทรง -กระบวนการ -เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ
3.กระทงใบลาน	-สร้างความภาคภูมิใจ -อนุรักษ์วัดฤทธิชัยในชุมชน	-เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ -ทำเป็นตัวอย่างให้ดู -เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก(การผสมสี) -การประยุกต์ใช้
4.พิมพ์พระโบราณ	-คุณค่าทางจิตใจ -รายได้ -วัฒนธรรม	-เรียนรู้จากการสังเกต -เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

2) พื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ภูมิปัญญา	คุณค่า	การสืบทอด
-ผ้าทอ,ผ้าซิ่น	-เครื่องนุ่งห่ม -สร้างรายได้ -กิจกรรมความร่วมมือ -การดูแลผู้สูงอายุ	-พ่อแม่สอนลูก -ความเชื่อคติชนเรื่องการทอผ้า (ถ้าทอผ้าไม่เป็นจะไม่ได้ออกรเรือน)
-การจักสาน	-การใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน -การสร้างรายได้ -กิจกรรมสร้างความร่วมมือ(การรวมกลุ่มกันทำ)	-พ่อแม่สอนลูก -มีลำดับการสอนตามช่วงวัย
-ยาสมุนไพร	-เป็นยาร้อนใช้กินหลังคลอดลูก -ช่วยในการเจริญอาหาร -สร้างรายได้	-พ่อแม่สอนลูก
-อาหารพื้นเมือง	-การดำเนินชีวิตประจำวัน -โภชนาการ	-พ่อแม่สอนลูก

สรุปข้อมูลได้ว่า ภูมิปัญญาได้สืบทอดการสอนกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ โดยมีคุณค่าต่อการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวพร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือกันชุมชน ซึ่งกำลังจะสูญหายไปเนื่องจากขาดคนสืบทอด แต่สิ่งสำคัญของการสูญหายของภูมิปัญญาอีกประการคือ มูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อ การลดลงของคุณค่าของภูมิปัญญา เนื่องจากราคาของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจาก ภูมิปัญญามีราคาสูงขึ้นจนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิิตประจำวันประกอบกับมูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้นและมีการแข่งขันทางการตลาดในพื้นที่ จึงทำให้เกิดความหวงแหนและไม่ถ่ายทอดเทคนิควิธีการให้ผู้อื่นนอกเหนือจากคนในเครือญาติจนหมด จึงทำให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตเดิมของชุมชน ผู้วิจัยจึงให้ข้อมูลนำเสนอภูมิปัญญาที่ควรอนุรักษ์คุณค่าและสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนนำมาวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกช่วงวัย ผลการเลือกภูมิปัญญาพื้นที่ตำบลเมืองเก่าได้เลือกภูมิปัญญาสังคโลก และพื้นที่ตำบลบ้านตึกได้เลือกภูมิปัญญาผ้าทอมาวีเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกช่วงวัย

1.1.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยได้แบ่งการจัดการเรียนรู้เป็น 3 ช่วงวัยประกอบด้วย วัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุดังนี้

1) พื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านสังคโลกแต่ละช่วงวัยประกอบด้วย

1.1) วัยเด็ก ขึ้นเตรียมการใช้รูปแบบตัวอย่างและสาธิตการปั้นการวาดลวดลายและเตรียมวัสดุ โดยการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้น โดยศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการปลูกฝังจากการเรียนรู้ให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญา

1.2) วัยทำงาน ขึ้นเตรียมการใช้แบบตัวอย่าง และการสาธิตการปั้นการวาดลวดลายและเทคนิคการเผาเคลือบสังคโลก และเรียนรู้ที่จะพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่ามากขึ้น โดยอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ อาทิ ลวดลาย รูปทรงการปั้น ให้คงอยู่

1.3) วัยสูงอายุ ขึ้นเตรียมการใช้แบบตัวอย่าง และการสาธิตการปั้นการวาดลวดลายและเทคนิคการเผาเคลือบสังคโลก แต่กระบวนการเรียนรู้เน้นความสุขของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนรู้ให้ได้รู้จักพูดคุยกับผู้อื่น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

2) พื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ้าทอแต่ละช่วงวัยประกอบด้วย

2.1) วัยเด็ก ขึ้นเตรียมการโดยใช้การเรียนรู้จากการเล่าเรื่องวิถีชีวิตที่ผูกพันกับผ้าทอ และพาไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะพื้นฐานเบื้องต้น พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาจากการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.2) วัยทำงาน ขึ้นเตรียมการใช้การศึกษาและลงมือปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้านการทอผ้า โดยมีภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยสอน โดยให้เรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และปรับใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบัน พร้อมทั้งการสร้างการตลาดให้เกิดมูลค่ามากขึ้น

2.3) วัยสูงอายุ ขึ้นเตรียมการใช้การเตรียมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้าและเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความสุขของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนรู้ให้รู้จัก พุดคุยกับผู้อื่น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

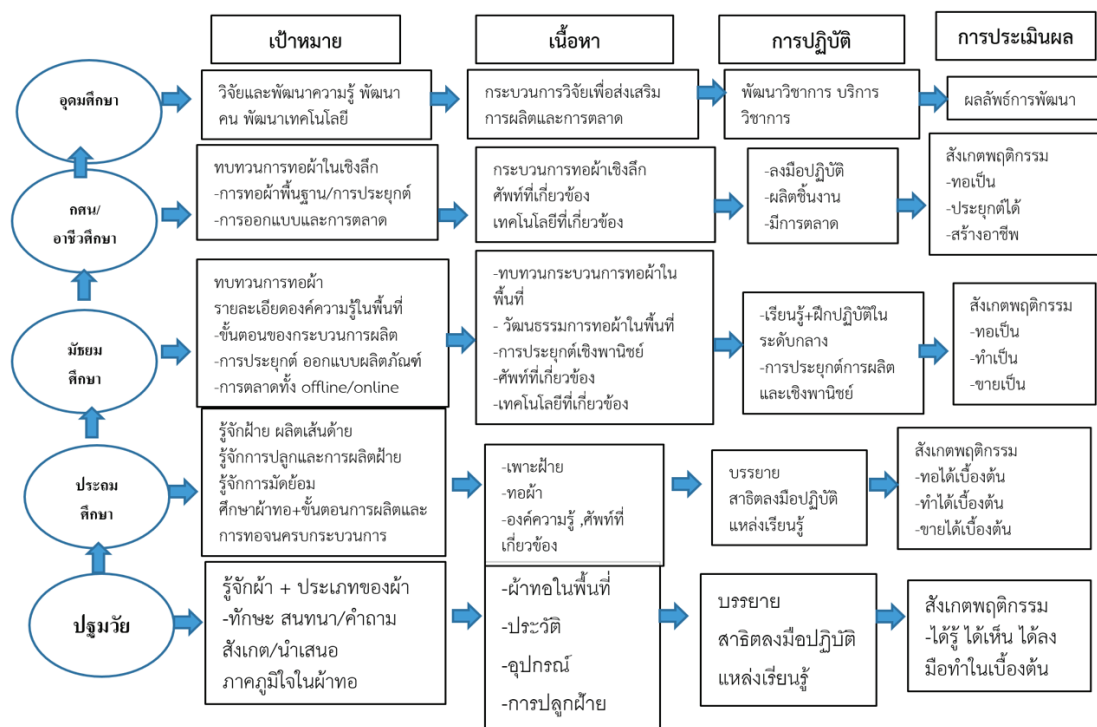
กล่าวโดยสรุปคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ต้องใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ และให้คำแนะนำจากภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยมีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัย และจุดมุ่งหมายให้เกิดการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ประเด็นสำคัญที่ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน มีความเห็นสอดคล้องร่วมกันคือการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปสร้างเป็นหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ โดยมีรูปแบบความร่วมมือสนับสนุนระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ด้านการนำภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน พร้อมทั้งมีผู้ประกอบการในพื้นที่เข้ามาสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดรายได้ ที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน

2.ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย

2.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ นำมาสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ในการใช้วัตถุดิบของชุมชน จากการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ และครูระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา ในพื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 30 คน โดยมีผลการสร้างหลักสูตรฐานเชื่อมโยงสมรรถนะจากการใช้การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานความร่วมมือจากสถานศึกษาและภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยสรุปภาพรวมแผนผังความเชื่อมโยงดังต่อไปนี้

จากการสรุปประเด็นความสอดคล้องกับการสร้างหลักสูตรของการสร้างสังคมโลกในพื้นที่ตำบลเมืองเก่าสถานศึกษา ภูมิปัญญา วิชาชีพชาวบ้าน และผู้ประกอบการในชุมชนได้สร้างหลักสูตรที่มีรายละเอียดตามแผนภาพ ดังนี้

2.3 ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรสถานศึกษาทุกระดับนำไปทดสอบ เพื่อวิเคราะห์ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนของผู้เรียนทุกระดับพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เข้าเรียนในหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านภูมิปัญญาที่สร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าเฉลี่ยร้อยละของทักษะด้านภูมิปัญญาที่กำหนด ที่ร้อยละ 80

2.4 ผู้วิจัยได้จัดเวทีคืนข้อมูล จำนวน 2 ครั้ง ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว หน่วยงานราชการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวนแต่ละ 9 คน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มและมีผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาในชุมชน เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นแต่ละ จำนวน 200 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณค่าภูมิปัญญา มีความถูกต้องเหมาะสม หรือไม่

2) นักประวัติศาสตร์/ผู้นำชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรเข้ามาสนับสนุนการศึกษาอย่างไร

3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ มีความถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องและเชื่อมโยงการสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียนแต่ละระดับหรือไม่

4) ความร่วมมือเพื่อให้เกิดการสืบทอดทางภูมิปัญญาและการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจของภูมิปัญญาและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควรทำอย่างไร

โดยมีผลสรุปความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณค่าภูมิปัญญา มีความถูกต้องเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยร้อยละ 80 นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเพิ่มเติมว่าควรสอดแทรกเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย จากการสนับสนุนให้นักประวัติศาสตร์เข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2) นักประวัติศาสตร์/ผู้นำชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุ และการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนโดยสนับสนุนความต่อเนื่องในการดำเนินการปลูกฝังภูมิปัญญาให้กับสถานศึกษา จากความร่วมมือของภูมิปัญญาและผู้ประกอบการผ่านการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทุกช่วงวัยที่สามารถสร้างการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ มีความถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องและเชื่อมโยงการสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียนแต่ละระดับโดยมีค่าเฉลี่ยของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วย ร้อยละ 95

4) ความร่วมมือเพื่อให้เกิดการสืบทอดทางภูมิปัญญาและการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ ของภูมิปัญญาและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรกำหนดนโยบายการพัฒนาโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยนำเสนอ ให้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาของจังหวัดในการบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษา และให้บรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษา และแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.5 ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลและจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัยเพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหรือด้านสังคม จำนวน 5 ท่านให้ความเห็นแปลผลได้ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
1.1) การกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการบูรณาการร่วมกันระหว่างฝ่ายปกครอง ท้องถิ่นจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษา การท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ	4.88	0.35	ผ่าน
1.2) การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์คุณค่าให้กับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน	4.88	0.35	ผ่าน
1.3) การบูรณาการการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติร่วมกันระหว่างภาคประชาสังคม หอการค้า และส่วนการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าและสร้างมูลค่าของภูมิปัญญา	5	0.00	ผ่าน
1.4) กลไกการบูรณาการการทำงานร่วมกันเชิงพื้นที่	5	0.00	ผ่าน
- ระดับจังหวัด	5	0.00	ผ่าน
- อำเภอ	5	0.00	ผ่าน
- ชุมชน	5	0.00	ผ่าน

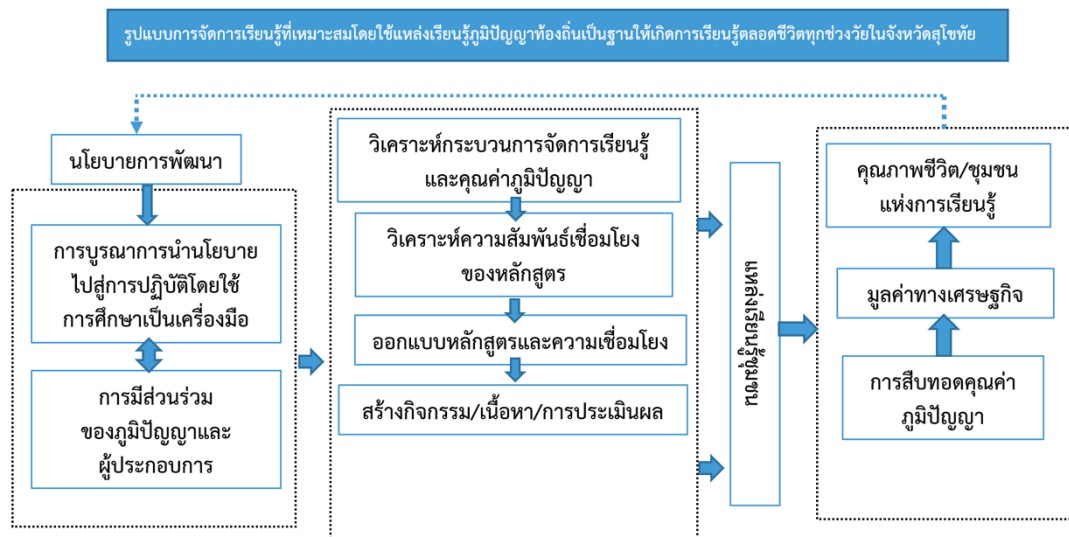
2) การวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้/คุณค่าภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
2.1) การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาในพื้นที่กับภูมิปัญญา ร่วมกันวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างหลักสูตร สถานศึกษา	4.88	0.35	ผ่าน
2.2) การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการเพื่อสร้างมูลค่า ของภูมิปัญญาและยกระดับคุณภาพชีวิต	4.62	0.51	ผ่าน
2.3) การมีส่วนร่วมของนักประวัติศาสตร์ในการร่วมให้ ข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ประกอบการจัดการเรียนรู้	4.62	0.51	ผ่าน
2.4) การร่วมวางแผนเพื่อขยายผลและต่อยอดการ อนุรักษ์ คุณค่าและมูลค่าทางภูมิปัญญาในชุมชน	4.62	0.51	ผ่าน

3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างพื้นฐานสมรรถนะให้กับคนทุกช่วงวัย

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
3.1) การวิเคราะห์หลักสูตรโดยเชื่อมโยงฐานสมรรถนะ ตาม พัฒนาการของช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึง อุดมศึกษา	4.88	0.35	ผ่าน
3.2) การสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยใช้หลักสูตร ต่อเนื่องและหลักสูตรตามอัธยาศัยของศูนย์ การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อรองรับ การ จัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ และวัยแรงงานให้ สามารถ พัฒนาทักษะอาชีพจากภูมิปัญญา	4.75	0.51	ผ่าน
3.3) การสนับสนุนให้ภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน เข้า มามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ จัดทำขึ้น	4.62	0.46	ผ่าน
3.4) การจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการผสมผสาน ระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มาจัดกิจกรรมการ เรียนรู้	4.62	0.51	ผ่าน

ให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย				
4.5	การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ หอการค้าเข้า มา มี	4.62	0.51	ผ่าน
ส่วนร่วมสนับสนุนการวางแผนการตลาดให้กับ ผู้เรียน เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญา				

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน โดยใช้ระบบการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาในพื้นที่ กรณีเช่นว่านี้ พยุง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และกรณีย์พล วิวรรธมมงคล (2558: 23-33) ได้เคยศึกษาการพัฒนาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสม เพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการไว้ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (P=planning) ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (A=analysis) ขั้นที่ 3 การจัดการเรียนรู้ (I=instructional) ขั้นที่ 4 การให้บริการ (S=service) ขั้นที่ 5 การเชื่อมโยงความรู้สู่สากล (L=linked to global) ขั้นที่ 6 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ (D=development) สมุนทิพย์ บุญสมบัติ (2554: 1-7) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในจังหวัดนนทบุรีเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่าแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญามีการสั่งสมประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ โดยมีความสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมของช่วงชั้นที่ 3 ทั้ง 5 สาระหลัก จึงทำให้เห็นได้กรณีที่มีผู้เคยศึกษามีความสอดคล้องกับผลวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่าการนำภูมิปัญญาและนันทนาการศึกษามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่ศึกษาภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์คุณค่าและภูมิปัญญาในพื้นที่

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีผู้ได้เคยศึกษาประเด็นดังกล่าวคือ สุขเมษย์ หนกหลัง (2558, 1-13) มีผลวิจัยพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาเข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เพิ่มขึ้น สามารถปฏิบัติได้และมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา โดยมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้วิจัยคือการอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกับทุกช่วงวัยและนอกเหนือจากนั้นพบว่าต้องสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีผู้ประกอบการเข้าร่วมวางแผนการตลาดและการผลิต

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ต้องใช้รูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามาผสมผสานให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถทำให้ทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำผลวิจัยกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป นำรูปแบบการวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญามาวิเคราะห์จุดแข็งของชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคนจากการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

บทสรุป

จากการวิจัย รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาและนักการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่ศึกษาภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์คุณค่าและภูมิปัญญาในพื้นที่ การอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกับทุกช่วงวัยและนอกเหนือจากนั้นต้องสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีผู้ประกอบการเข้าร่วมวางแผนการตลาดและการผลิต รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ต้องใช้รูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามาผสมผสานให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถทำให้ทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชวณี ทองโรจน์. (2554). การวิจัยวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*, 7(1), 129-138.
- พยุง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และกรณีย์พล วีวรรณมงคล. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. *วารสารสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 14(1), 23-33.
- ภานุวัฒน์ รักติวงศ์. (2563). *ผังหลักสูตรภูมิปัญญาสังคมโลกในพื้นที่ตำบลเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัย*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ภูมิปัญญาไทย. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2563, จาก <http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/cul3.htm>.

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2554). การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในจังหวัดนนทบุรีเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2(1), 1-7.

สุเมษย์ หนกหลัง. (2558). กิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน:การบูรณาการ แนวคิดสู่การปฏิบัติ. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 5(2), 1-13.

หลักพุทธะ 3 รู้ ตื่น เบิกบาน: นวัตกรรมทางความคิด เพื่อส่งเสริมพุทธเกษตรอย่างยั่งยืน

3 Buddha Concepts of Comprehension, Awakening, Exaltation: Conceptual Innovation for Encouraged Sustainable Buddhist Agriculture

พระครูปลัดสุวัฒน สุวตฺตโน

Phrakhrupalad Suwat Suwatthano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author's E-mail: thesis.5611405937@gmail.com

Tel. 085-172-9969

Received July 9, 2023; Revised July 20, 2023; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการเชื่อมโยงความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ให้เกื้อกูลความรู้ใหม่ที่จะนำไปต่อยอดทางความคิดให้กับการศึกษาพุทธเกษตร หรือ การเกษตรวิถีพุทธ มีวัตถุประสงค์ คือ การนำเสนอ นวัตกรรมทางความคิด ด้วยชุดแนวความคิด “หลักพุทธะ 3: รู้ ตื่น เบิกบาน” อันประยุกต์เพื่อเป็นหลักธรรม ในการส่งเสริมพุทธเกษตร หรือ การเกษตรวิถีพุทธ ที่เป็นเสมือนเครื่องมือทางปัญญาเพื่อให้เกิดความ สร้างสรรค์เป็นผลงานทางนามธรรมที่จะนำไปประยุกต์ในการทำเกษตรวิถีพุทธให้เกิดเป็นรูปธรรมและ สร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เป็นเสมือนปутьทางความคิด ด้วยความหลัก คือ รู้ (Comprehension), ตื่น (Awakening), เบิกบาน (Exaltation)

ผลการศึกษาพบว่า 1) รู้ คือ เป็นผู้เฝ้ามองความรู้ เป็นผู้รู้ และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้ 2) ตื่น คือ ตื่น จากความคิดเดิมๆ ตื่นจากความลุ่มหลงเดิมๆ ตื่นจากความปิดกั้นโอกาสในการเจริญก้าวหน้าต่างๆ 3) เบิก บาน คือ เบิกบานกาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เบิกบานใจ มีความสุขไม่เดือดร้อนใจ ซึ่ง 2 ข้อแรกเป็นเหตุแห่งความสุข และข้อหลังเป็นผลของความสุข อันหลักธรรมทั้งสามย่อมส่งเสริมต่อพุทธเกษตร หรือ เกษตรวิถีพุทธได้อย่าง ยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: พุทธเกษตร, นวัตกรรม, เกษตรอย่างยั่งยืน

Abstract

This article was a link to the knowledge of Buddhist principles applied to create a new body of knowledge that would be extended to the idea of the study of Buddhist agriculture or agriculture on the path of Buddhist. Its objective was to present a conceptual innovative with the conceptual set of 3 Buddha Concepts: Comprehension, Awakening, and Exaltation as a principle to promote Buddhist agriculture or agriculture on the path of

Buddhist which was like an intellectual tool for creativity, was an abstract work that could be applied to agricultural practices in the Buddhist way to be concrete and creative. It was a thought fertilizer with the principle of Comprehension, Awakening, and Exaltation.

The study found that: 1) Comprehension was the pursuit of knowledge, knowledgeable, and the transfer of knowledge. 2) Awakening was awakening from the old ideas, awakening from the same failure, and awakening from the closures of opportunities for progress. 3) Exaltation was particular the joyful behave of achievement as smiling, cheerful, happy, not anxious. The first and second were the cause of happiness and the last was the result of happiness. The three principles still had an effect to encourage on Buddhist agriculture or agriculture on the path of Buddhist, could be sustainable both in today and in the future.

Keywords: Buddhist Agriculture, Innovation, Sustainable Agriculture

บทนำ

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางภาวะแห่งสังคมที่แวดล้อมด้วยการเกษตร และการบ่มเพาะวิธีการบริหารจัดการกับความทุกข์ในทุกระดับทั้งในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร ย่อมเป็นความปรากฏในสังคมขณะนั้น แม้พระพุทธองค์เองก็ทรงชักโยงชี้แนะบุคคลเหล่านั้นด้วยหลักการและแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาโดยมีที่สุด คือ ความพ้นทุกข์จากพื้นฐานที่ผู้เผชิญกับทุกข์ในสภาวะต่างๆกัน โดยมีการกระทำด้วยกาย วาจา หรือแม้กระทั่งใจ

เกษตรกรเป็นกลุ่มประชากรใหญ่ในสังคมครั้งพุทธกาล แม้กระทั่งสังคมชาวพุทธในประเทศไทยที่อาศัยการประกอบอาชีพด้วยการทำเกษตรกรรมทั้งสิ้นถึง 8,094,954 ครัวเรือน คิดเป็นจำนวนเกษตรกรมากถึง 9,368,245 ราย จากสถิติของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563) การนำนวัตกรรมเข้ามาเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์หลักธรรมอันเป็นแนวทางเพื่อความสงบสุขอย่างยั่งยืน ให้มีส่วนช่วยเหลือและลดปัญหาทางสังคมได้ย่อมเป็นกุศลเจตนาอันสูงสุดของพระพุทธองค์ที่ทรงประกาศพระพุทธศาสนา

การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางความคิด (Conceptual Innovation) เพื่อแก้ไขหรือส่งเสริมความสุขโดยมุ่งไปสู่ความสุขเสมอภาคและยั่งยืน ในบทความนี้จะได้นำเสนอนวัตกรรมทางความคิดเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาชาติ 20 ปี สู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 8-9) แม้ว่าการนำเสนอนวัตกรรมความคิดบนพื้นฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะดูห่างไกลและขัดแย้งในเชิงคณิตศาสตร์ สถิติ เศรษฐกิจ หรือแม้แต่มุมมองต่อความเจริญทางด้านวัตถุภายนอก แต่ความเชื่อมโยงและพบกันของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำเสนอความสุขจากภายในจิตใจยังเป็นการแสวงหาและปรารถนา อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์อย่างยั่งยืนควบคู่กับพัฒนาการและนวัตกรรมทางด้านวัตถุภายนอกอันเป็นรูปธรรมได้อย่างลงตัวและสอดคล้องกันในทางพฤติกรรมศาสตร์

พระพุทธศาสนา ศาสตร์เพื่อความสุขอย่างยั่งยืน

พระพุทธศาสนามีหลักสำคัญที่เป็นแกนหรือเสาหลักของศาสนาอยู่ 2 ประการ คือ ธรรม และ วินัย ธรรม คือ คำสอน บอก กล่าว อธิบาย ที่พระพุทธองค์ทรงถ่ายทอดสู่สาวกผู้เห็นประโยชน์และนำไปสู่การศึกษาการปฏิบัติจนได้รับผลเป็นปฏิเวธ มีความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดในแนวทางตามคำสอน ส่วนวินัยหรือ

เรียกโดยการประพจน์ว่า “ศีล” หรือข้อปฏิบัติอันเหมาะสมและให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ไม่ก่อความเดือดร้อนวุ่นวาย ประทุษร้าย เบียดเบียน ทางกาย และวาจา ในหลักทั้งสองครอบคลุมกายกรรม วจีกรรม และมนกรรม อย่างไม่ต้องสงสัย

การประยุกต์หลักธรรมและวินัยให้เกิดประโยชน์นั้น แม้จะเป็นการสอนเชิงนโยบายที่พระพุทธองค์ทรงมอบไว้ว่า ทำความดี ไม่ทำชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส ย่อมเป็นแม่บทแห่งการกระทำทางกาย วาจา และใจได้อย่างสมบูรณ์ แต่การนำไปสู่การใช้และปฏิบัติตามนั้นย่อมมองข้ามปัจจัยอื่นๆ อันเป็นเสมือนการส่งเสริมในทุกๆ ระดับที่จะส่งเสริมสู่การนำหลักการนี้ไปสู่สังคม ตลอดถึงส่วนบุคคลผู้นำไปใช้ในชีวิต การงาน การเรียน การครองชีพและอื่นๆ ในการแสดงหลักธรรมของพระองค์จึงเสมือนเป็นหลักการใหญ่ที่รอให้สาวกนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมแก่ตัวบุคคล การงาน สถานที่ สถานการณ์ และสภาวะทางสังคมที่แตกต่างตามปัจจัยทางกายภาพ โดยมีธงหลักของคำสอนคือความสุขสงบนั่นเอง

ในการแสวงหาและสร้างความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นจะพบได้ว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้อย่างมีนัยยะอนุโลมตามเหตุและปัจจัย โดยหลักการสุขจากภายในสู่ภายนอก การย่นความสุขและแสวงหาสุขจากภายในจิตใจจึงเป็นแนวทางเด่นชัดและเท่าเทียมส่งเสริมความเสมอภาค เพราะทุกคนมีจิตใจเป็นของตนเองการดำเนินตามปฏิปทาการแสวงหาสุขโดยเริ่มที่จิตใจ จึงเสมือนหนึ่งการให้คนหันกลับมาองและให้ความสำคัญกับจิตใจ ที่แม้จะแสวงหาสุขใดๆ จากภายนอกก็ย่อมเจือปนไปด้วยความไม่พอใจไม่สิ้นสุดและแสวงหาอย่างไม่จบ ปลายจะมีสุขได้อย่างยั่งยืน นี่เองเป็นศาสตร์แห่งพุทธะที่ทรงเปิดเผย ด้วยการเริ่มจากจิตใจ เริ่มจากความสุขทางใจ มรรคมงคล 8 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 37/490/373) โดยแนวทางการปฏิบัติดำเนิน เสมือนเส้นทางที่พระพุทธองค์ทรงได้ตัดไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้เดิน ได้สัญจร ได้แสวงหาความสุขบนหนทางนี้ อันได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความเพียรพยายามชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ทั้งแปดเส้นทางย่อยแต่รวมเป็นเส้นทางสายเอก เส้นทางเดียวที่จะส่งให้ผู้ปรารถนาความสุขได้พบจุดหมายคือความสุขอย่างตั้งใจหากไม่ย่อท้อ

การได้เดินบนเส้นทางอันมุ่งสู่ความสุขจากภายในย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดประสบการณ์ที่สามารถนำออกมาสู่ภายนอกด้วยความสุขจากจิตใจที่สุข แม้แสดงออกทางกายก็สุข พูดออกมาทางวาจาก็สุข ดังนั้นความสุขที่พระองค์ทรงแนะนำจึงมีคุณค่าอย่างหาสิ่งใดเปรียบไม่มี และสามารถจะนำไปประยุกต์ให้เกิดความสุขจากการงานอื่นๆ ได้อย่างไม่ต้องสงสัยเลย ทั้งนี้การประยุกต์ก็เป็นการนำออกหรือผลผลิตที่ออกมาจากจิตที่สุขภายใน หากความเบียดเบียนผู้อื่นไม่มี การนำหลักธรรมนี้ไปประยุกต์อย่างครบพร้อมย่อมนำไปสู่ความรู้ อันเป็นสมบัติภายในที่เชื่อได้ว่าแม้ใครจะปล้นแต่ความรู้นั้นก็ไม่สามารถไปจากจิตใจผู้เป็นเจ้าของ มนุญ มุกข์ ประดิษฐ์ (2547: 72) ได้ศึกษาหลัก มัชฌิมาปฏิปทา และให้ทัศนะว่า อริยสัจ 4 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 31/4/427) ชื่อว่าเป็นธรรมอันประเสริฐที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเหตุ และผลอย่างสิ้นกระบวนการความที่ไปที่มาของปัญหา ความประสบทุกข์อันเกิดแต่ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และผลของการแก้ปัญหา อย่างที่ทราบกัน คือ ทุกขอริยสัจ สมุทัยอริยสัจ นิโรธอริยสัจ และ นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ หรือเรียกกันว่า มรรคอริยสัจ ทั้งปวงนี้ยังเป็นหลักสูตร หลักธรรม หลักคิด และหลักปฏิบัติอันนำไปสู่คำตอบ คือ ความสุขอย่างยั่งยืน ได้อย่างไม่มีกาลมีเวลา ไม่ว่าบุคคลใดได้นำไปใช้ก็ย่อมเกิดประโยชน์มากน้อยสมควรแก่ตนอันได้ปฏิบัติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลปรากฏแก่ตนเองอย่างประจักษ์แน่นอน ตามนัยยะแห่งนิโรธสัจ คือ ความดับทุกข์ อันบุคคลผู้ได้ปฏิบัติจนเกิดความสุขขึ้นย่อมสัมผัสและรับรู้ได้มีลำดับดังนี้ นิโรธ จาโค ปฏิณิสัสสโค มุตติ อนาลโย ความสำรอกออก ความสลัดทิ้ง ความปลดปล่อยอย่างสิ้นเชิง

แนวคิดพุทธเกษตร หรือ เกษตรวิถีพุทธในสังคมไทย

เกษตรกรรมในสังคมไทยมีวิวัฒนาการมาโดยตลอดตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบันที่ภาพของการเกษตรไทยสู่ความเป็นเกษตรเชิงอุตสาหกรรม ด้วยการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อป้อนผลผลิตเข้าสู่ตลาดทั้งภายใน และการส่งออกสู่ตลาดโลก รวมถึงการส่งผลผลิตป้อนสู่โรงงานอุตสาหกรรม และการแปรรูป การเรียกร้องและพัฒนาการของการเกษตรที่ผ่านการปฏิวัติมาโดยตลอด จนหลายศตวรรษที่ผ่านมา การลุกขึ้นและเรียกร้องเพื่อแสวงหาการเกษตรอย่างยั่งยืนจึงปรากฏโฉมหน้าขึ้น ท่ามกลางปัญหาจากการเกษตรเชิงอุตสาหกรรมที่มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การทำให้หน้าดินถูกทำลาย การใช้สารเคมีเพื่อการเพิ่มผลผลิต และการมุ่งเน้นผลผลิตมากกว่าการทำเกษตรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงภาคการเกษตรในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2526 การเกษตรได้รับการส่งเสริมและมีสัดส่วนโตขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.1 ต่อปี จนเข้าสู่ยุคเกษตรอุตสาหกรรม (industrialization) อย่างสมบูรณ์ การส่งเสริมการเกษตรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาการและเงินทุน ซึ่งมีทั้งผลดีในแง่มุมการเพิ่มทุนและเพิ่มปริมาณของผลผลิต แต่ทางตรงกันข้ามด้วยวิทยาการเทคโนโลยีที่เข้ามาสู่ภาคเกษตรทำให้การจ้างงานภาคเกษตรลดลงเพราะถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักร เครื่องยนต์ เมื่อประเทศไทยและโลกเข้าสู่การเกษตรยุคใหม่ที่ผูกขาดด้วยทุน เทคโนโลยี และสถานะเศรษฐกิจ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเกษตรไทยสู่การทำเกษตรแนวใหม่เพื่อเน้นผลผลิต และสอดคล้องกับเศรษฐกิจมากขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงการเกษตรไทยไปตามกระแสโลกอันมุ่งสู่ความเจริญทางด้านวัตถุ เมื่อกาลเวลาผ่านไปผลกระทบผลเสียต่างๆ ก็เป็นตัวแปรเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำเกษตร โดยตระหนักและศึกษาจากผลกระทบ และผลเสียในอดีตจากระบบการทำเกษตรเชิงอุตสาหกรรม

ปัจจุบันการทำเกษตรภายในประเทศไทยได้หันแนวทางและแสวงหาทางอันเป็นการปรับปรุง แก้ไข และส่งเสริมจนเกิดแนวทางใหม่ๆ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งทางด้านทฤษฎีและเทคโนโลยี ตลอดจนการผสมผสานอันเป็นการแก้ไขปัญหที่เกิดจากการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวหรือเกษตรแบบอุตสาหกรรม ที่มักจะมีการปลูกพืชเพียงชนิดเดียวเป็นจำนวนมากๆ และซ้ำๆ ในทุกๆ รอบปีการปลูก ทำให้ประสบผลเสียหายมากมาย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรมวิชาการเกษตร, 2536 : 23) ทั้งด้านกายภาพของดิน ทั้งด้านผลผลิตที่ล้นตลาด ทำลายระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และทางด้านเศรษฐกิจที่มีการกดราคาจากนายทุน ทำให้ราคาการตลาดของผลผลิตทางการเกษตรถูกลดมูลค่า ทั้งที่มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเพราะต้องอาศัยเทคโนโลยี ทั้งนี้ยังต้องลดการจ้างงานภาคแรงงาน และเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากขึ้นด้วยการอิงอาศัยเครื่องมือเครื่องจักรมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นกลายเป็นปัญหาสะสมจากการประสบปัญหาอย่างยาวนานหลายทศวรรษ เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นต้นว่า เกษตรพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9) เกษตรผสมผสาน เกษตรวิถีพุทธ เกษตรกรรมแบบยั่งยืน เกษตรแบบยังชีพ วนเกษตร เกษตรปลอดภัยพิช และการทำเกษตรอื่นๆ จึงเป็นทางเลือกเพื่อการแก้ไขปัญหามาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตรแบบอุตสาหกรรม (ธนสิทธิ์ คณหา, 2558 : 64-65)

เกษตรวิถีพุทธ คือ การทำเกษตรโดยนำหลักธรรม หลักคิด ในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ในการทำเกษตรกรรมโดยมุ่งเน้นถึงความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดมากกว่าประโยชน์อื่น ไม่ว่าจะเป็นก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำ การเกษตรนั้นๆ เป็นการนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาประยุกต์สู่การดำเนินชีวิตรูปแบบต่างๆ รวมถึงการประยุกต์สู่การทำเกษตรกรรม โดยมีหลักใหญ่ใจความที่การทำเกษตรตามหลัก **“มัชฌิมาปฏิปทา”** หรือที่ทราบกันว่า การทำเกษตรโดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้เกิดความสมดุลในทุกมิติของการทำเกษตร และได้รับผลคือความสุขทุกขณะมีความมุ่งมั่นทางด้านการพัฒนาจิตใจและเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ไม่เบียดเบียนธรรมชาติหรือตนเองและผู้อื่น (หทัยรัตน์ ขาญวิการณ, 2558 : 7-8) สามารถ

เชื่อมโยงได้กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งได้อย่างกลมกลืน และสมดุล การทำการเกษตรวิถีพุทธจึงไม่ได้จำกัดถึงคุณลักษณะภายนอกเป็นต้นว่า ขนาด การผลิต กำลังผลิตรายได้ การอิงอาศัยการใช้เทคโนโลยี หรือแม้แต่ขนาดการลงทุน เพราะสิ่งที่จำเป็นปัจจัยในเชิงรูปธรรมจะต้องมีความสมดุล ในมิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักทางสายกลางเป็นสำคัญ

พระไพศาล วิสาโล ให้นิยามลักษณะของการทำเกษตรวิถีพุทธว่า มีความมุ่งความเจริญงอกงามของชีวิตด้านจิตใจ ไม่เน้นการใช้ที่เกินไปจนเป็นหนี้สิน ประยุกต์ให้เข้ากับธรรมชาติระบบนิเวศในท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรคนและสิ่งของ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่เครื่องจักรที่เกินขนาดจนเป็นภาระหนี้ในการซื้อหา ตลอดจนการใช้พุทธเกษตรเพื่อการกลมเกลียวจิตใจให้คนลดความโลภ รู้จักแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัว (พระไพศาล วิสาโล, 2532 : 172-176) วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ แสดงนัยแห่ง พุทธเกษตรกรรมหรือเกษตรวิถีพุทธว่า คือ การทำเกษตรที่เข้าใจชีวิตและธรรมชาติที่มีความเชื่อมโยงกัน ชีวิตประกอบไปด้วยธาตุ 4 ดิน น้ำ ไฟ ลม เช่นเดียวกับธรรมชาติ การสร้างสมดุลของธาตุ 4 ในพื้นที่การเพาะปลูกจึงมีความสำคัญ (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2551 : 45-47) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กล่าวว่า พุทธเกษตรกรรมหรือเกษตรวิถีพุทธ เรียกอีกอย่างว่า “เศรษฐกิจสีเขียว” มีความสอดคล้องกันโดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถลดปัญหาสังคมได้ พร้อมทั้งลดปัญหาการทำลายธรรมชาติการประยุกต์และพัฒนาจะทำให้ทำได้ง่ายและทำให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยใช้จุดแข็งของพระพุทธศาสนาและเกษตรกรรมนำชาติไปสู่ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาพื้นที่ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใหม่

เกษตรวิถีพุทธอาจจะถูกมองว่า เป็นเกษตรวิถีใหม่ที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปธรรมในสังคมไทยเมื่อหลายทศวรรษไม่นานมานี้ โดยหลักคิดนี้ถูกนำไปดำเนินและปฏิบัติจริงโดยการประยุกต์หลักพุทธในการทำเกษตรโดย คุณวิฑูร หนูเสน เกษตรกรรางวัลโลกสีเขียว ปี พ.ศ. 2553 ชาวจังหวัดพัทลุง โดยการสนับสนุนของศูนย์เรียนรู้สุขภาวะชุมชน สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นการเปิดหน้าศักราชใหม่ของ “เกษตรวิถีพุทธ” ขึ้นเป็นครั้งแรกอย่างเป็นรูปธรรม โดยประยุกต์หลักธรรม หลักคิดในทางพระพุทธศาสนาสู่สวน ไร่ นา แบบผสมผสาน ด้วยการปรับเปลี่ยนสวนยางพาราให้เป็นการนำพืชชนิดต่างๆ มาปลูกสร้างความสมดุลให้เกิดกับระบบนิเวศ มีการทำเกษตรโดยเลียนแบบสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เข้าใจและเรียนรู้ความสมดุลของพืชที่มีการอาศัยพึ่งพากันเองตามธรรมชาติ เช่น พืชคลุมดินจะช่วยกักเก็บความชุ่มชื้นของดิน รักษาหน้าดิน พืชล้มลุกเปลี่ยนสภาพเป็นปุ๋ยอินทรีย์หลังหมดฤดูการ ลดปัญหาการใช้เคมีที่มีผลต่อธรรมชาติดิน ลดต้นทุนการเกษตร ผลที่ปรากฏในเวลาต่อมา คือ ระบบนิเวศสวนป่าสมบูรณ์ สัตว์ตามธรรมชาติและนกชนิดต่างๆ เข้ามาอยู่อาศัยได้ จากพื้นที่เกษตรที่มนุษย์ใช้ประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวก็ถูกใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างคนและสัตว์ตามธรรมชาติ พืชพรรณงอกงามดีมีปุ๋ยจากมูลสัตว์สร้างสมดุลธรรมชาติ การบริหารจัดการพื้นที่ก็เป็นอีกหนึ่งกุญแจสำคัญโดยการบริหารพื้นที่แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่ง ป่ายางพาราที่มีการปลูกพืชผัก สมุนไพร ร่วมกัน ส่วนที่สอง ส่วนพื้นที่ปลูกยางพาราอย่างเดียวเพื่อประโยชน์ในการเก็บน้ำยางเป็นหลัก ส่วนที่สาม ป่าไผ่ จากเดิมเป็นพื้นที่ทำนาข้าว ปัจจุบันเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติปล่อยให้มีสัตว์อยู่อาศัย ส่วนที่สี่ นาข้าว ระบบเกษตรอินทรีย์ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนที่ห้า บ่อเลี้ยงปลา ส่วนที่หก ที่อยู่อาศัย ส่วนที่เจ็ด สวนปศุสัตว์ โดยยึดหลักความสมดุลทางกายภาพของระบบนิเวศ และความเป็นธรรมชาติ ทางสายกลาง โดยดูแลให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สิรินทิพ, 2563) ปัจจุบันแนวคิด เกษตรวิถีพุทธ นำสู่การปฏิบัติได้ขยายบทบาทและส่งเสริมถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนใกล้เคียงและทั่วประเทศ โดยประสานเข้ากับวัฒนธรรม และวิถีชุมชน ให้และแบ่งปัน ส่งเสริมคุณธรรม ศีลธรรม ในมิติของการดำเนินชีวิตให้สงบสุขในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยการเฝ้าศึกษาสวนเกษตรวิถีพุทธของนายชูสินธุ์ ชนะสิทธิ์ นายกเทศบาลตำบลเขาหัวช้าง ได้ให้ความเห็นว่า การทำเกษตรวิถีพุทธนี้ได้ทำให้

สิ่งแวดล้อมกลับมาดีขึ้นโดยเห็นได้จากระบบที่ธรรมชาติรักษาตัวเอง เช่น แต่เดิมสวนยางพารามีการเปิดหน้าดินทำลายวัชพืช เมื่อใช้วิธีแบบเกษตรวิธีพุทธส่วนหนึ่งหน้าดินมีวัชพืชปกคลุมหรือมีพืชล้มลุกปกคลุมทำให้การชะรอกและกร่อนเซดินกันไม่ให้หน้าดิน ตะกอนดินถูกชะล้างไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง ซึ่งลดปัญหาการตื้นเขินของทางน้ำสาธารณะ การปลูกพืชตามหลักการปลูกพืช 9 ขั้นของการทำเกษตรวิธีพุทธที่เริ่มตั้งแต่พืชรากพืชหัวได้แก่พืชสมุนไพร สามารถคลุมดิน พืชลำดับสูงขึ้นก็สามารถนำกิ่งก้านมาบริโภคได้ ถัดมาเป็นพืชใช้สอย ไม้ผล จากนั้นก็เป็นพืชเศรษฐกิจ และไม้เนื้อแข็งที่นำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างที่อยู่อาศัยได้ สิ่งให้เห็นชัดคือความหลากหลายและระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตที่สูงและมากขึ้น ผลผลิตน้ำยางก็เพิ่มขึ้นเพราะความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุในดิน โดยไม่ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมี (นายชูสินธุ์ ชนะสิทธิ์, 2555)

สรุป แนวคิดเกษตรวิธีพุทธ หรือ พุทธเกษตร ตามอัตโนมติของนักวิชาการทางด้านพุทธศาสนาและทางด้านการเกษตร ที่มุ่งหวังการเชื่อมโยงระหว่างพระพุทธศาสนากับการเกษตรกรรมของเกษตรกรชาวไทย ที่น้อมนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อการทำเกษตรแบบใหม่เพื่อความยั่งยืน โดยการยึดหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา หรือการทำเกษตรวิธีทางสายกลาง เป็นการทำเกษตรกรรม โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การทำเกษตรด้วยความสุขทางใจ ไม่ว่าจะเป็นก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำ ก็ได้รับผลคือความสุขไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศภายนอก แม้ในทัศนคติของนักวิชาการด้านศาสนาบางท่านอาจจะมองถึงความสมดุลเพียงเพื่อการทำเกษตรที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า หัวใจสำคัญของเกษตรวิธีพุทธ คือ เอาความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดบนพื้นฐานหลักธรรมทางสายกลาง เห็นว่ามีความสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนามากกว่า เพราะการที่คนจะจนจะรวย จะทำการงานมากหรือน้อย จะทำการเกษตรขนาดเล็กหรือใหญ่ไม่สำคัญ สำคัญที่ก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำมีความสุขหรือไม่ ดังธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัยกรรมดี หรือธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมบุญ หรือผู้ทำบุญย่อมควรคำนึงถึงการกระทำที่ให้ผลเป็นสุข ไม่ว่าจะทำการกรรมทางกาย วาจา ใจ ก็ตาม ฉะนั้น การมองว่าการเกษตรวิธีพุทธเป็นการเกษตรของคนจนมีปัจจัยทางสังคมต่ำจึงค่านและไม่เป็นธรรม ไม่ส่งเสริมให้ทุกคนเสมอภาคกันเหมือนความสุขที่เกิดได้กับทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะ อาชีพ รูปร่าง หน้าตา วรรณะ ชาติตระกูล ที่แตกต่างกัน เกษตรวิธีพุทธจึงเป็นเกษตรสำหรับทุกคนผู้แสวงหา และปรารถนาความสุขอย่างยั่งยืน

ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความสุขในการทำเกษตรกรรมวิธีพุทธ

ประยูร แสงใส ศึกษาแนวคิดเกษตรแนวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า การเกษตรในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์โดยเน้นให้มีหลักบำบัดทุกข์ด้วยการใช้หลักธรรมในการลดความทะเยอทะยานอยากให้น้อยลง ทำให้ให้เป็นเสมือนนายเหนือทรัพย์ เพื่อลดความโลภมากต่างๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา (พระเทพรัตนมุนี, 2557: 53) แม้แต่เดิมการทำเกษตรกรรมวิธีพุทธจะรวมเอาหลักธรรมต่างๆ มาเป็นองค์คุณประยุกต์ให้เหมาะสมแก่การทำเกษตรให้เกิดผลสำเร็จ 3 ด้าน ดังที่พบจากการศึกษาของ พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (2561) : 123-126) คือ ด้านที่หนึ่ง การพึ่งพาตนเอง หรือการใช้หลักธรรม อัตตา หิ อัตตโน นาโถ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532-2534 : 27/12/14) โดยการพึ่งพาตนเองนั้นเกษตรกรพึงมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ห่วงไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง ด้านที่สอง การรวมพลังของเกษตรกร หรือมีสามัคคีธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 5/465/355) แบ่งปันช่วยเหลือกัน ตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี และด้านที่สาม ด้านการพัฒนาก้าวหน้า อัตถะประโยชน์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 30/673/333; 755/389) เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรวิธีพุทธ ต้องเป็นผู้รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำให้เกิดประโยชน์

สูงสุด รู้จักเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักชุมชน มีวัฒนธรรมให้เกียรติเคารพในความคิดของผู้อื่น

การทำเกษตรให้อาศัยความพอเพียงที่สนับสนุนด้วยปัจจัยด้านความพอเพียงทางเศรษฐศาสตร์ เป็นอีกนัยที่มีการให้ทัศนะว่า การปรับตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยดูที่สภาพจิตใจหรือแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจ คือ ความอยากที่เรียกว่า ความโลภ ความโลภเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้น เศรษฐศาสตร์ที่ผลักดันด้วยความอยาก ความโลภจึงเป็นมุมมองปกติทางด้านเศรษฐศาสตร์ ยิ่งกว่านั้น ความโลภยังเป็นธรรมชาติที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของมนุษย์ มีการแข่งขัน และดำเนินไปอย่างมีพลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559 : 74-75) พุทธเกษตรจึงเป็นทางเลือกเพื่อการทำมาหากินให้เกิดขึ้นจากความโลภ ความต้องการให้สมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการเกิดขึ้นของระบบเกษตรกรรมที่สมดุลและยั่งยืน

บทความนี้จะได้นำเสนอหลักการแห่งพุทธะ 3 คือ ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน จากส่วนหนึ่งแห่งพระพุทธคุณ 9 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 12/95/67) ที่เป็นพุทธภาวะ และพุทธคุณ มาสู่วิธีแห่งพุทธะที่จะนำนวัตกรรมความคิดนี้ไปปรับใช้ได้กับการทำเกษตรกรรม เพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม ในมิติแนวคิดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่อไป

รู้ (Comprehension) คือ การรู้ดี รู้ในหลักการอันถูกต้อง มีการศึกษา ลดโอกาสความล้มเหลวในการทำเกษตรเพราะไม่ได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ให้ถ่องแท้ ทำความเข้าใจในพืชที่ปลูก ดินที่ปลูก แม้เกษตรกรรมอื่นๆ ก็ตาม ควรเป็นผู้แสวงหาความรู้ ศึกษาแนวทางอันเหมาะสมกับตนเพื่อการทำเกษตรอย่างไม่ประมาท ใช้ความรู้เป็นเครื่องส่งเสริมการงาน การปลูก การผลิต มีการวางแผน และออกแบบไว้ นานา การเกษตรกรรมอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ไฟ ลม อย่างกลมกลืนกับ ฤดูกาล อุณหภูมิ และความเหมาะสม ด้วยการเน้นการศึกษาทั้งทางด้านทฤษฎีและรู้แจ้งเกิดจากการลงมือ ทำให้เกิดทักษะขึ้นเฉพาะแก่ตนเอง และสามารถถ่ายทอดสู่ลูกหลาน หรือชุมชนอื่นได้ เป็นผู้ใฝ่ในความรู้ เป็นผู้รู้ และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้

ตื่น (Awakening) คือ ตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่จมปรักกับความรู้เดิมๆ เทคนิควิธีการเดิมๆ หรือเทคโนโลยีเดิมๆ คติการทำเกษตรเดิมๆ ก้าวข้ามขีดจำกัดทางความรู้ ความสามารถ มีการพัฒนาตนเองเป็นผู้ตื่นจากความซ้ำซากจำเจ หาหนทางออกไม่ได้แสวงหาวิธีการ การพัฒนาการวิทยาการใหม่ๆ ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรรมของตนเองเจริญยิ่งขึ้น ไม่จมอยู่กับความคิดเดิมๆ หลับใหลอยู่กับมโนคติที่ปิดกั้นความเจริญ ไม่ว่าจะเป็นด้านใดที่เป็นอุปสรรคขวาง ถ่วงความเจริญ คิดค้น แสวงหา ให้โอกาส และทดลองทำ วิทยาการใหม่ๆ ความรู้ใหม่ๆ กระบวนการ วิธีใหม่ๆ ให้ดียิ่งขึ้น แม้ที่อยู่แล้วก็พัฒนาต่อยอดให้เกิดความมั่นคงและเจริญยิ่งขึ้น ทั้งในด้านจิตใจ มีความสุขจากการทำเกษตรกรรม ไม่เบื่อหน่ายมองเห็นความเจริญและความสุข แบ่งปันช่วยเหลือ ให้โอกาสตนเองและคนอื่นเพื่อความก้าวหน้าสู่ความประสพผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านคุณภาพและปริมาณของผลผลิตทางการเกษตร ตื่นจากความคิดเดิมๆ ตื่นจากความล้มเหลวเดิมๆ ตื่นจากความปิดกั้นโอกาสในการเจริญก้าวหน้าต่างๆ

เบิกบาน (Exaltation) คือ จิตใจที่ได้รับผลจากความสุข มีความปลื้มปิติในผลงานที่ตนได้ทำดีแล้ว อันเป็นผลมาจากการประสพผลสำเร็จในการทำเกษตรวิถีพุทธโดยมีผลผลิตจากการเกษตรที่สมบูรณ์ได้ผลออกงามดี ส่งผลให้เกษตรกร ครอบครัวและสมาชิกในชุมชนและเครือข่ายมีสุขภาวะภายใน และสุขภาวะภายนอก สมบูรณ์ อยู่ดีกินดี มีความสุข เรียกได้ว่าเบิกบานกาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เบิกบานใจ มีความสุขไม่เดือดร้อนใจ

การส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะเบิกบานอาจกล่าวได้ว่า เป็นธรรมฝ่ายผลจากการส่งเสริมธรรมฝ่ายเหตุ สองประการข้างต้น คือ รู้ และตื่น แล้วนั้น เกษตรวิถีพุทธจึงตอบโจทย์ของการทำเกษตรกรรมแบบใหม่อีกทางสำหรับผู้ที่ยังย่ำแย่อยู่กับปัญหาเดิมๆ ในการประสพผลในความไม่สำเร็จจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือเกษตร

แบบอุตสาหกรรม ให้มีทางเลือกที่จะนำพาตนเองและครอบครัวให้เป็นผู้มีอยู่มีกิน มีความสุขกาย สุขใจ อันเป็นความยั่งยืนในการประกอบสัมมาอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องเบียดเบียนผู้อื่นมีผลผลิตการเกษตรเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนและครอบครัว ทั้งยังส่งเสริมคุณธรรมมีการให้และแบ่งปันในชุมชน ไม่แสวงหาความโลภมากเกินไปอันเป็นความไม่สมควรไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักอึดเบียดเบียนผู้อื่น ทำให้สังคมวุ่นวาย ประเทศชาติเป็นภาระ สามารถเลี้ยงชีพและสร้างความมั่นคงยั่งยืนให้แก่ตนเองและครอบครัวทั้งทางด้านปากท้อง หน้าที่การงานการเกษตรกรรม และการถ่ายทอดแบ่งปันส่งเสริมบอกกล่าวต่อผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในวงกว้างอย่างไม่จำกัดเฉพาะตนเชื่อว่าสร้างความยั่งยืนบนเกษตรวิถีพุทธได้อย่างสิ้นข้อสงสัย

บทสรุป

การเกษตรทฤษฎีใหม่หรือการเกษตรแนวใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในไทยตั้งแต่สังคมเกิดการตระหนักถึงความเสียหายของระบบนิเวศที่ส่งผลจากการทำเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว และการทำเกษตรเชิงอุตสาหกรรม ประเทศไทยได้อาศัยความเข้าใจและประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยอย่างยิ่งหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางอันเป็นหลักสำคัญที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้และถ่ายทอดแสดงต่อพุทธศาสนิกชน การประยุกต์หลักมัชฌิมาในการทำเกษตร ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นในประเทศไทย โดยผนวกเอาหลักธรรมอื่นๆ อันเป็นหลักธรรมเครื่องสนับสนุนเข้าด้วย และเรียกว่า เกษตรวิถีพุทธ หรือ พุทธเกษตร ตามความเข้าใจทางภาษา แต่อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรเหล่านี้น้อมยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องดำเนินและมีเป้าหมายเดียวกันสูงสุด คือ สร้างความสุขให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของคุณธรรมทั้งส่วนปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

พุทธเกษตรถูกนำไปประยุกต์ในการทำเกษตรแบบผสมผสานโดยมีการรักษาสมดุลทางระบบนิเวศ สร้างและฟื้นฟูธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ลดการพึ่งพาสารเคมี การใช้เกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือก มีการผสมผสานศาสตร์อื่นๆ เพื่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และรักษาคุณภาพ ตลอดจนไม่ลืมที่จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักทางสายกลางไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำลายธรรมชาติ เข้าใจระบบการพึ่งพิงห่วงโซ่ของระบบนิเวศ จนนำมาสู่ความสำเร็จสามารถสร้างอาหาร สร้างความมั่นคงทางฐานะ สร้างเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม มีการส่งเสริมแบ่งปัน ทั้งด้านผลผลิต วิชาการ เทคนิค เทคโนโลยี และภูมิปัญญา ระหว่างสมาชิกและผู้สนใจ

การส่งเสริมพุทธเกษตร หรือเกษตรวิถีพุทธด้วยหลักธรรม หลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนา หรือนวัตกรรมทางความคิดได้แก่ **“หลักพุทธะ 3: รู้ ตื่น เบิกบาน”** เป็นเสมือนเครื่องมือทางปัญญาให้เกิดการสร้างสรรค์เป็นผลงานรูปธรรมที่จะนำไปประยุกต์ในการทำเกษตรวิถีพุทธได้เป็นอย่างดี เป็นเสมือนปутьทางความคิดที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์ด้วยองค์ความรู้คือ รู้ (Comprehension), ตื่น (Awakening), เบิกบาน (Exaltation) โดยนัยว่า 1) รู้ คือเป็นผู้ใฝ่ในความรู้ เป็นผู้รู้ และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้ 2) ตื่น คือ ตื่นจากความคิดเดิมๆ ตื่นจากความลุ่มหลงเดิมๆ ตื่นจากความปิดกั้นโอกาสในการเจริญก้าวหน้าต่างๆ 3) เบิกบาน คือ เบิกบานกาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เบิกบานใจ มีความสุขไม่เดือดร้อนใจ ซึ่ง 2 ข้อแรกเป็นเหตุแห่งความสุข และข้อหลังเป็นผลของความสุข อันหลักการทั้งสามย่อมยังให้เกิดผลสนับสนุนและส่งผลดีต่อ พุทธเกษตร หรือ เกษตรวิถีพุทธ ได้อย่างยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). *เกษตรกรไทยมีเท่าไรกัน*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2563, จาก <https://marketeer online.co/archives/>.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรมวิชาการเกษตร. (2536). *เกษตรยั่งยืน อนาคตของการเกษตรไทย*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ เกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชูสินธุ์ ชนะสิทธิ์. (27 กุมภาพันธ์ 2555). บทสัมภาษณ์. *หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์*.
- ธนสิทธิ์ คณหา. (2558). การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *รายงานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พระเทพรัตนมุนี. (2532). การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน. *วารสารช่อพะยอม*, 25(1): 53.
- พระไพศาล วิสาโล. (2532). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics)*. พิมพ์ครั้งที่ 15, นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). (2561). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตราจารย์พระราช(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2547). *มัชฌิมาปฏิปทาในพระไตรปิฎกทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532 – 2534). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญาน.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2551). *เส้นทางเกษตรกรรมยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชีววิถี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนฯ 12 ฉบับประชาชน นวัตกรรมคือหัวใจของการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- สิรินทิพย์. (2563). *สวนเกษตรวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2563, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/19175-.html>.
- หทัยรัตน์ ขาววิการณ. (2558). *การพึ่งตนเองในรูปแบบพุทธเกษตรกรรมของชุมชนศาลือโคก อำเภอบางบาล จังหวัดนครสวรรค์(สารนิพนธ์มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

Guidelines for Developing the Operations of Community Enterprises of Soi Thong Subdistrict, Takhli District, Nakhon Sawan Province

¹กาญจน์นิดาภา เมธีวรฉัตร และ ²อนันท์ เมธีวรฉัตร

¹Kanchanidapa Meteeworachat and ²Anond Metheewarachat

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และ ²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

¹NakhonSawan Rajabhat University and ²Mahachulalongkornrajavidyalaya University NakhonSawan Campus

¹Corresponding Author's E-mail: wanwisa2523@hotmail.co.th, ²anond7949@gmail.com

¹Tel. 098-980-6237, ²Tel. 089-839-7713

Received January 11, 2024; Revised January 20, 2024; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนใน ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ประกอบการ จำนวน 4 ราย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และ Snowball sampling และการสนทนากลุ่ม และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (PESTLE analysis) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสังคม เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้าน เทคโนโลยี และปัจจัยทางนิเวศวิทยา เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ในด้านปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและ การเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และปัญหาด้านทุนการผลิต โดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ: แนวทาง, การพัฒนา, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The purpose of this article was: 1) to study the situation of community enterprises in Soi Thong Subdistrict, Takhli District, Nakhon Sawan Province, 2) to study problems and obstacles in the operation of community enterprises of Soi Thong Subdistrict, Takhli District,

Nakhon Sawan Province, 3) to find ways to develop the operations of community enterprises of Soi Thong Subdistrict, Takhli District, Nakhon Sawan Province. The researcher used a qualitative study with in-depth interviews with 4 entrepreneurs using purposive sampling and Snowball sampling and focus group discussions, analyzed the data with business environment analysis (PESTLE analysis), analyzed strengths, weaknesses, opportunities and Obstacles (SWOT analysis), content analysis and descriptive analysis.

The results of the research found that political factors, Economic and social factors were favorable to community enterprise entrepreneurs. Technology and ecological factors were factors that hinder operations in terms of problems and obstacles to the operation of community enterprises were as follows: Marketing problems, accounting and financial problems production problems, problems using information technology, product design problems, and production cost problems. Guidelines for developing the operations of community enterprises. Government agencies were important agencies for developing community enterprises in terms of providing knowledge. Development of various skills Marketing support and regulations to support community enterprises.

Keywords: guidelines, development, community enterprise

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้ง ทำให้รัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ต่างก็มีแนวความคิดที่จะหาวิธีทำให้ประเทศสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก รัฐบาลไทยที่ผ่านๆ มาจึงกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุล ระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการสร้างความแบบเสรี ด้วยความเชื่อมั่นว่าสังคมไทยยังมีศักยภาพและสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ รัฐบาลจึงหาทางที่จะสร้างรายได้ให้กับประชาชนและประเทศชาติ ทั้งนี้ต้องหาทางเปลี่ยนมุมมองในชุมชนให้เห็นว่าสิ่งที่ตนมีอยู่นั้นคือทรัพย์สินที่มีราคาสามารถเพิ่มรายได้หากรู้จักการจัดการกับทรัพย์สินนั้นอย่างชาญฉลาด

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของ ประชาชน และเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะ บุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล ในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่าง สร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนของชุมชนนั้น ก็จะหมายรวมถึงทรัพยากรผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

เพื่อให้มองเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนา ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่าง คำอธิบาย

ของ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2536 : 15) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ประชาชนนั้นแหละคือผู้มีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วอายุคนแล้ว โดยเขาทำกันอย่างดี มีความเฉลียวฉลาด และรู้ว่าตรงไหนควรทำกิจกรรมและที่ไหนควรเก็บรักษาไว้ นอกจากนั้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2543: 126) ได้กล่าวไว้อีกว่า ชาวบ้านมีศักยภาพ มีภูมิปัญญา และมีใจมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเขา ตลอดจนห่วงใยบำรุงรักษาสິงแวดล้อม ที่เขาเห็นความสำคัญได้อย่างชื่นชม จากตรงนี้จะเห็นได้ชัดว่า ชาวบ้านและชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และยังเป็นส่วนเสริมแรงต่อไปยังการพัฒนาในด้านอื่นๆ นอกจากนั้น (สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, 2553) กล่าวว่า ไม่มีประเทศใดเข้มแข็ง หากท้องถิ่นอ่อนแอ คำว่าอ่อนแอ ในที่นี้หมายถึง อ่อนแอทางปัญญาเป็นหลัก หากปัญญาเข้มแข็ง แม้เศรษฐกิจจะติดลบ มีหนี้ มีสิน ก็รอดได้รอดแล้วก็พอเพียงได้ พอเพียงแล้วยังมีพลังต่อไปได้อีก ซึ่ง (Khamanarong, 2000) ได้อธิบายว่า ประเทศไทยจะพัฒนาได้ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของวิสาหกิจในประเทศไทยนั้น อยู่ในภาคของวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริม ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนา ระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่มี จุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดย ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบน ฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียง ภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีแอลกอฮอล์ เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อ ลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

สำหรับกลุ่มวิสาหกิจของตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีกลุ่มชุมชนที่ทำการผลิตสินค้า และได้จัดจำหน่ายตามงานออกร้านต่างๆ แต่แนวทางในการพัฒนาสินค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดการสนับสนุนจากผู้นำในท้องที่ สมาชิกกลุ่มต้องหาตลาดเองเพื่อจำหน่ายสินค้า และยังการแนวทางในการยกระดับผลิตภัณฑ์ในการออกสู่ตลาด ซึ่งจากที่กล่าวมานั้น จะพบว่าการศึกษเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแม้จะพบประโยชน์ในด้าน ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในการปรับนำไปใช้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการดำเนินงานของ วิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่ อาทิเช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน บัญชีด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ และอื่นๆอีกมากมาย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญและ จำเป็นต้องมีการศึกษาในวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความชัดเจน และนำไป ปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชนใน ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ผลที่จะได้รับการวิจัย

ผลการศึกษาจะให้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทราบถึงสภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชน ในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
2. ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์
3. ทราบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์เพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนในการสนับสนุน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ วิสาหกิจชุมชน ในของ ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก หรือสมาชิกซึ่งประธานได้มอบหมายให้เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งกลุ่มวิสาหกิจออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าอาหาร และ 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป/ประดิษฐ์เครื่องอุปโภค-บริโภค

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาสภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชนตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยศึกษาด้วยการใช้หลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (PESTLE Analysis) ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากแนวคิดของ (Aguilar, 1967) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์จำนวน 4 ราย

PESTLE Analysis คือ วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั่วไป โดยใช้หลักการวิเคราะห์บริบท มีแนวคิดในการนำมาวิเคราะห์ดังนี้คือ

- 1) ปัจจัยด้านการเมือง (Political factors) ประกอบด้วย
 - (1) การเมือง
 - (2) การปกครอง
 - (3) กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- 2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (Economic factors) ประกอบด้วย
 - (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับประเทศ
 - (2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด
 - (3) ความแปรผันทางการเงิน
 - (4) ภาระการว่างงาน
 - (5) ศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่
- 3) ปัจจัยทางด้านสังคม (Social factors) ประกอบด้วย
 - (1) แนวโน้มทางประชากร
 - (2) การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย
 - (3) วัฒนธรรมและประเพณี
 - (4) โครงสร้างทางสังคม
 - (5) สถานะสุขภาพ
 - (6) การรู้หนังสือ
 - (7) สภาพแวดล้อม
 - (8) ศักยภาพของชุมชน
- 4) ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี (Technological factors) ประกอบด้วย
 - (1) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 - (2) เทคโนโลยีด้านการแพทย์และการสาธารณสุข
 - (3) การแลกเปลี่ยนความรู้
 - (4) การวิจัยและพัฒนา
- 5) ปัจจัยทางนิเวศวิทยา (Ecological analysis)
 - (1) ทรัพยากรธรรมชาติ
 - (2) สภาพอากาศ

เมื่อได้ทำการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาเขียนรายงานการวิจัยด้วยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content analysis) คือ นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์เนื้อหาสาระอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นผู้วิจัยนำเสนอสถานการณ์ปัจจุบันด้วยการ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis)

2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนใน ตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยทำการศึกษาศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มประชากร โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหรือตัวแทนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในเขตตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 5 ผู้ประกอบการ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และใช้วิธีการสุ่ม

แบบ Snowball sampling แล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis)

3. การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการเชิญ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเช่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ และผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 9 ท่าน (รายชื่อในภาคผนวก ข) มาสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการ พัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้ การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทางธุรกิจ (PESTLE analysis) 2) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) 3) การวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา (Content analysis) และ 4) การวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis)

สรุปผลการศึกษา

1.สภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ในการวิเคราะห์สภาวะการณ์ของวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์บริบท (PESTLE Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการวิเคราะห์ที่พัฒนามาจากแนวคิดของ Aguilar (1967) โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัย สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้คือ

1) ปัจจัยด้านการเมือง พบว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2548 ทำให้ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมด้านต่างๆ เช่น ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ ทักษะและฝีมือแรงงาน การสนับสนุนให้ไปขายสินค้าในงานแสดงสินค้าที่ภาครัฐเป็นผู้จัดโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าพื้นที่ เป็นต้น

2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ตำบลสร้อยทองอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจอยู่ หลายประการ โดยมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือ การขยายตัวทางภาคการท่องเที่ยว การใช้จ่ายภาคเอกชน การลงทุนภาคเอกชน และการใช้จ่ายภาครัฐบาลในเขตพื้นที่เป็นต้น จากปัจจัยทั้งหลาย ประการทำให้มีปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

3) ปัจจัยทางด้านสังคม พบว่า วิสาหกิจชุมชนทำให้การย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำลดลง เพราะสมาชิกในชุมชนสามารถทำงานที่บ้านของตนเองได้ การดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมก็ยังคง สามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นถัดไปได้ง่ายมากขึ้น เพราะการผลิตของวิสาหกิจชุมชนจำนวนมากเกิดจาก การผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น

4) ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี พบว่า ชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการบริหารจัดการค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในด้านการตลาด

5) ปัจจัยทางนิเวศวิทยา ในพื้นที่ตำบลสร้อยทองอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ทรัพยากรธรรมชาติที่วิสาหกิจชุมชน เคยใช้เป็นวัตถุดิบของการผลิต มีปริมาณลดลงเป็นอย่างมาก ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็น

วัตถุดิบการ ผลิตลดลงเป็นอย่างมาก

2. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของวิสาหกิจชุมชนตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนตำบลสร้อยทองอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จุดแข็ง	- ความสามารถของกำลังคน - ความได้เปรียบด้านวัตถุดิบที่มีราคาต่ำ - วัตถุดิบเพื่อการผลิตหาได้ในท้องถิ่น - ความมั่นคงทางการเงิน - ต้นทุนในการผลิตต่ำ - ชื่อเสียงด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ - ต้นทุนในการจัดจำหน่ายต่ำ - ความสามารถในการสร้างกำไร	จุดอ่อน	- อุปกรณ์ขาดความทันสมัย - ทักษะด้านเทคนิคและการผลิต - กลุ่มคนที่เชื่อถือและรู้จักของบุคคลไม่มากนัก - ขาดความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีและการเงิน - ส่วนแบ่งการตลาดไม่สูง - การขาดความมีประสิทธิภาพของหน่วยงานขาย - การขาดการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม ด้านผลิตภัณฑ์
โอกาส	- จำนวนลูกค้ามีมาก - ความสม่ำเสมอของวัตถุดิบที่มีจาก ผู้ขายวัตถุดิบ - ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของ รัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิสาหกิจชุมชน - กระแสนิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต จากวัสดุธรรมชาติ - กระแสความนิยมที่เกิดจากสินค้าที่ ผลิตด้วยฝีมือแรงงาน (Handicraft) - ความสนใจของบุคคลทั่วไปที่มีต่อ สินค้าจากโครงการวิสาหกิจชุมชน - การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง	อุปสรรค	- การขาดบุคคลหรือสถานที่ในการอำนวยความสะดวกทางการตลาด - ทักษะทางด้านภาษาต่างชาติและการ ติดต่อสื่อสาร - รายได้ของประชากรที่เป็นกลุ่มลูกค้าไม่ สูง และมีภาวะหนี้สินมาก - การขาดความรู้และทักษะแรงงานขั้นสูง - การเพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีที่ใช้ประโยชน์ แก่ผู้ผลิตวิสาหกิจชุมชนมีน้อย - การขาดการสนับสนุนด้านเงินทุนจาก หน่วยงานของรัฐ - การขาดการรับรองมาตรฐานสินค้าจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จากการสำรวจและสัมภาษณ์วิสาหกิจชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยสามารถ วิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจได้ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านการตลาด ผู้ประกอบการส่วนมากไม่มีความรู้ขั้นสูงในด้านการจัดการทาง การตลาด เช่น ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ปัญหาการทำการตลาด เป็นต้น

2) ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ผู้ประกอบการไม่มีระบบบัญชีที่ดี ทำให้ไม่สามารถคำนวณ ต้นทุนการ

ผลิตที่แท้จริงได้ การตั้งราคาขายจึงเกิดจากการประมาณการณ์ และการใช้ประสบการณ์ ส่วนการเงินเช่น การขาดกระแสเงินสด เพราะขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ และการขาดเงินทุนเพื่อการ ขยายกิจการ

3) ปัญหาด้านการผลิต เป็นปัญหาด้านทักษะแรงงานของสมาชิกที่ยังพัฒนาได้ยังไม่ได้ มาตรฐานฝีมือแรงงานที่ดีพอ ส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์

4) ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่ได้ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศในการดำเนินงานเช่น การสร้างเว็บไซต์หรือโฮมเพจเพื่อการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ หรือไม่มีการใช้ระบบโปรแกรมทางด้านบัญชีที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยทำงาน

5) ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัด นครสวรรค์ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งวิสาหกิจต่างๆ มีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้วยตนเอง โดยใช้วัสดุหรือวัตถุดิบ ที่หาได้จากท้องถิ่นหรือสั่งผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมได้ในราคาไม่สูงมาก

6) ปัญหาต้นทุนการผลิต เช่น ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนวัตถุดิบ มีราคาสูง ทำให้ สินค้าที่ผลิต ออกมามีราคาสูงกว่าสินค้าประเภทเดียวกันในตลาด ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนมีความ จำเป็นต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้น หรือเน้นผลิตสินค้าที่ขายกลุ่มลูกค้าที่ไม่สนใจ ด้านราคาแต่ชอบซื้อสินค้าที่ผลิต โดยฝีมือชาวบ้านเป็นหลัก

1.4 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบลสร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้เชิญ เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการวิสาหกิจ รวมทั้งหมด 9 ท่าน มาร่วมอภิปรายและสนทนากลุ่ม โดยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในตำบล สร้อยทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ดังนี้

- 1) แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด
- 2) การพัฒนาด้านระบบบัญชีการเงิน
- 3) การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์
- 4) การพัฒนาการผลิต
- 5) แนวทางการพัฒนาด้านภาษาต่างชาติ
- 6) การลดต้นทุนการผลิต
- 7) การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

อภิปรายผลการศึกษา

การจะพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผู้สนับสนุนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนา คือ หน่วยงานภาครัฐ ต่างๆ ทั้งรัฐบาลส่วนกลาง เช่น กระทรวง กรม และฝ่ายและแผนกต่างๆ และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น โดยทุก หน่วยงานภาครัฐจะต้องร่วมมือกันทำงานเชิงบูรณาการ กล่าวคือทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ไม่ใช่ต่าง หน่วยงานก็ต่างทำกันไปโดยขาดการประสานงานกันอย่างเช่นใน ปัจจุบัน นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนจะต้องมี การพัฒนาตนเองในด้านการเรียนรู้ การจัดการความรู้ใน องค์การของตน ซึ่ง Wasko & Faraj (2000) ได้อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นส่วนสำคัญเป็นอย่าง ยิ่งต่อการพัฒนาองค์การ ซึ่งการจัดการความรู้คือ การ ค้นพบการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดองค์ ความรู้ และการได้มาซึ่งองค์ความรู้ ในความรู้ที่กระจ่างชัดโดย ผู้เชี่ยวชาญ หรือการนำความรู้ที่อยู่ใน คนเช่น ประสบการณ์ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งการพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือวิถีทางที่จะช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ด้านต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะต้นทุนแรงงาน และต้นทุนวัตถุดิบ เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ ต้นทุนราคาขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนมีราคาสูง ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องหาวิธีการบริหารจัดการ เช่น เปลี่ยนการจ่ายค่าแรงจากการจ่ายเป็นรายวันมาจ่ายเป็นรายชิ้น หรือใช้วิธีการจ้างเหมา ซึ่ง Yang & Huang (2000) ได้อธิบายว่า การที่จัดการธุรกิจที่ดีขึ้นเช่นการลดต้นทุนการผลิต จะทำให้เกิดการ ปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและคุณภาพของสินค้าและบริการที่ดีขึ้น

ในด้านการแก้ปัญหาการทำการตลาด ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนนอกจากจะผลิตสินค้า ภายใต้ตราสินค้าผลิตภัณฑ์ของตนเองแล้วยังสามารถเข้าไปสู่การพัฒนาตนเองไปเป็นผู้รับช่วงการผลิตจากอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ เช่น การรับจ้างเย็บผ้า การรับจ้างเย็บรองเท้า โดย รับค่าแรงเป็นรายชิ้นจากผู้ว่าจ้าง ซึ่ง Promsaka Na Sakolnakorn (2011) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การ ที่วิสาหกิจชุมชนเข้ามาเป็นผู้รับช่วงการผลิต จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นเพราะมีรายได้เพิ่มเติมมากขึ้น นอกจากจะส่งผลทางเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลทางสังคมคือ การมีงานทำของคนในชุมชนทำให้ ไม่ต้องมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำ ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน พ่อ-แม่ได้ทำงานอยู่ในชุมชนของตนเองก็มี เวลาได้เลี้ยงดูบุตร-หลาน เลี้ยงดูตา-ยาย ปู่-ย่า ส่งผลให้ครอบครัวอบอุ่น นอกจากนั้นก็เป็นประเด็น ทางด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ดังเช่นที่ ประภาพร แสงทอง (2553) ได้อธิบายไว้ว่าวิสาหกิจชุมชน ควรจะมีการออกแบบผลิตภัณฑ์เช่น ฉลาก ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ เพื่อส่งผลต่อการดึงดูดผู้บริโภค และสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์

ในด้านการบริหารการเงินและบัญชี ซึ่งเป็นปัจจัยด้านที่มีผลต่อความอยู่รอดของวิสาหกิจ โดยการเงินเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันที่กำลังเกิดกับวิสาหกิจหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของ การหาแหล่งเงินทุนจากทางสถาบันการเงินหรือเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจาก องค์การเองที่ไม่มีการจัดการทางการเงิน และการบัญชีในองค์การอย่างเป็นระบบ และไม่มี การกำหนดนโยบายหรือการวางแผนในการใช้เงินอย่างถูกวิธี จากการศึกษาของ Promsaka Na Sakolnakorn, et al. (2009) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้ประกอบการที่มีวิสัยทัศน์จะต้องกำหนดนโยบายการจัดการทางการเงินลงในแผนธุรกิจขององค์การที่เข้มงวด และต้องมีการใช้ทรัพยากรทางการเงิน ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนั้น ผู้ประกอบการจะต้องรู้หลักของการบริหารทางการเงินและ การจัดการด้านการบัญชีที่ถูกต้อง โดยผู้ประกอบการที่ขาดความรู้ด้านการบริหารการเงินและบัญชี ควรจะไปขอรับคำปรึกษาจากการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของตนเองต่อไป

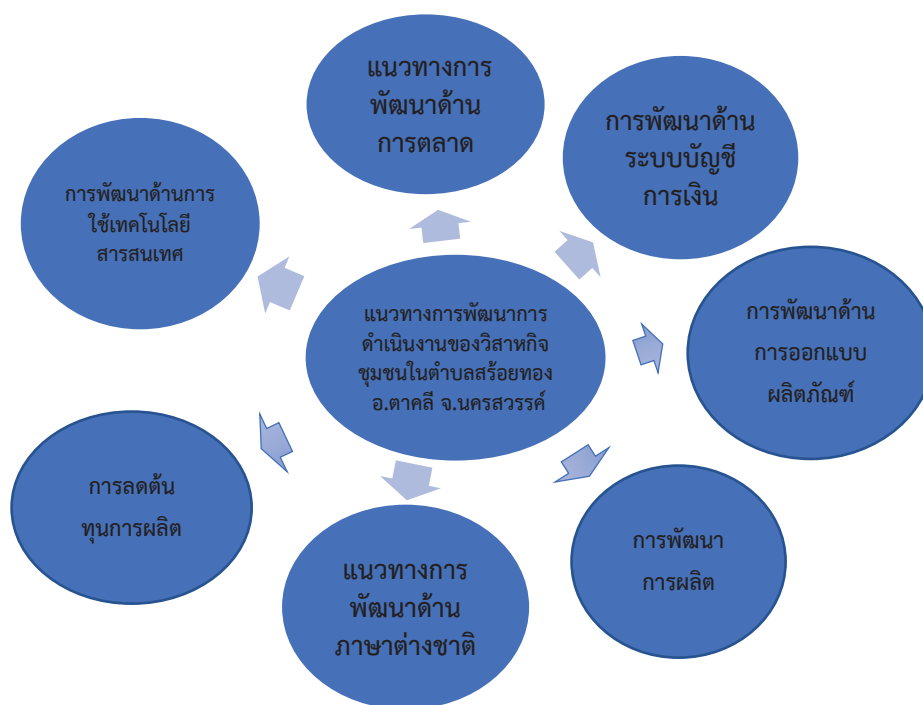
กล่าวโดยสรุป หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะวิสาหกิจชุมชนเกิดจาก ประชาชนผู้เป็นฐานรากทางสังคม อยู่ในสังคมชนบท ห่างไกลความเจริญ การดำเนินงานของรัฐเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐได้พัฒนานโยบายเพื่อการ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยังเป็นอุปสรรคของการจัดการภาครัฐคือ การบริหารงานด้วยการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐเอง นอกจากนั้นรัฐ จะต้องสนับสนุนการฝึกอบรมให้วิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ เหมาะสม โดยการศึกษาของ สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร และคณะ (2542) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคใต้มีความต้องการได้รับความรู้และการฝึกอบรมในด้าน ต่างๆ เรียงลำดับตามความสำคัญคือ ด้านการตลาด การจัดการ การผลิต การบัญชี การเงิน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจ ชุมชนแบบครบวงจร

2. ภาครัฐควรจะเป็นผู้สนับสนุนและประสานงานให้มีการเชื่อมโยงวิสาหกิจแบบเดียวกันเข้า เป็นเครือข่าย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้สามารถที่จะช่วยเหลือดูแล ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน
3. ควรมีการลดขั้นตอนต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการลง
4. รัฐควรมีการประเมินสถานะของวิสาหกิจชุมชนในทุกปี เพื่อส่งเสริมให้วิสาหกิจที่สามารถ ดำเนินการธุรกิจได้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น
5. รัฐบาลควรจะให้มีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวเป็นผู้สนับสนุนดูแลวิสาหกิจชุมชน

องค์ความรู้

1) แนวทางการพัฒนาการตลาด ผู้ประกอบการจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตนำ การตลาด มาเป็นการตลาดนำการผลิต หน่วยงานภาครัฐจะต้องจัดหาสถานที่แสดงสินค้าอย่างถาวร สำหรับวิสาหกิจชุมชน ประจำจังหวัด โดยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถนำสินค้าของตนมา แสดงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2) การพัฒนาจากระบบบัญชีการเงิน หน่วยงานภาครัฐผู้รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชน ควร จะต้องออกระเบียบเรื่องการบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และมีการตรวจบัญชีจากภาครัฐอยู่เสมอ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนทุก แห่งได้จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และสามารถบริหารงานการเงินได้ตาม ความเป็นจริง และจะทำให้สามารถ คำนวณรายรับ-รายจ่าย และต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ต่อไป

3) การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาด้านนี้ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐ ประสานงานกับ สถาบันการศึกษา เพื่อให้สถาบันการศึกษามาเป็นผู้ช่วยออกแบบผลิตภัณฑ์ให้วิสาหกิจชุมชน และให้คำปรึกษา โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาตนเองในด้านนี้ได้ต่อไป

4) การพัฒนาการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ ในการผลิต นอกจากนั้นต้องพัฒนาความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรที่นำมาใช้เป็น วัตถุดิบในการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้พัฒนาตนเองไปสู่การได้มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่างๆ

5) แนวทางการพัฒนาภาษาต่างชาติ ภาครัฐจะต้องเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ในด้าน

ต่างๆ เช่น การกระตุ้น การสร้างแรงจูงใจ การจัดอบรมด้านภาษา และการประสานงานกับ สถาบันการศึกษา ต่างๆ เป็นต้น

6) การลดต้นทุนการผลิต ผู้ประกอบการจะต้องเน้นการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นของตนเอง หรือใช้ วัตถุดิบที่มีต้นทุนในการจัดซื้อต่ำ และผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนควรจะต้องเปลี่ยนวิธีการจ่าย ค่าแรงจากการจ่าย ค่าแรงเป็นรายวันเปลี่ยนมาจ่ายค่าแรงสมาชิกผู้ผลิตสินค้าเป็นรายชิ้น

7) การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตลาด การ โฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้า โดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงาน ราชการ หรือการสร้าง เว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและเพื่อการจำหน่ายสินค้าด้วยตนเอง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กันต์กนิษฐ์ พงศ์กระพันธ์. (2552). *ปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน*. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราช ภัฏสุราษฎร์ธานี.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2566). *แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13: สังคมที่มี ความสุขอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ.
- เฉลิมพล จตุพร ศุภพร ไทยภักดี ปราโมทย์ สฤกษ์นรินทร์ และ สาวิตรี รังสิภัทร. (2550). แนวทางการพัฒนา ที่ยั่งยืนของเกษตรกรและชุมชน: กรณีศึกษาแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” และวิสาหกิจชุมชน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 28(2), 265-275.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล. (2554). *วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เอดิสันเพลส โปรดักส์.
- นันทรัตน์ นามบุรี. (2555). การพัฒนาระบบบัญชีสำหรับวิสาหกิจชุมชนในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 5(1), 14-25.
- ประภาพร แสงทอง. (2553). แนวทางการพัฒนาทางการตลาด สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษา วิสาหกิจ แม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 3(1), 1-6.
- ปัทมาวดี ชูชุกิ. (2552). *Microfinance และการเงินชุมชน*. เศรษฐศาสตร์ สัมมนา ลำดับที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊กส์
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- มนเทียร โรหิตเสถียร. (2549). *การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าในจังหวัด เชียงใหม่ (การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มานิตย์ มานุษยานนท์. (2552). *การพัฒนาระบบบัญชีและการเงินของกลุ่มผลิต ตำบล ท่าศาลา อำเภอเมืองเชียงใหม่(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- รังสรรค์ ปิติปัญญา. (2542). ศักยภาพของชุมชนในการทำธุรกิจชุมชนอุตสาหกรรม. *Applied Economics Journal*, 5(2), 99-113.
- วระวุฒิ หล้าทุม. (2540). *ประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรตามความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลใน จังหวัดเลย (การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม(รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร. (2547). รูปแบบของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของโครงการหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร และคณะ (2542). ลักษณะและความต้องการการฝึกอบรมของวิสาหกิจ ขนาดกลาง และขนาดย่อมในภาคใต้. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(3), 235-243.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2536). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาชนบท ในภูมิปัญญากับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2545). วิสาหกิจชุมชนไม่ใช่ธุรกิจชุมชน. อ้างโดย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก. (พิมพ์ครั้งที่ 1) บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ (2548). *ฐานคิดจากแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- _____. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (2554). รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก: กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก (อัดสำเนา).
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ (อัดสำเนา).
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2543). *พลวัตสังคม-วัฒนธรรม: ความอยู่รอดหรือหายนะ ในมองอนาคต: บท วิเคราะห์ เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- Adonisi, M. and Wyk, R. van. (2012). The Influence of Market Orientation, Flexibility and Job Satisfaction on Corporate Entrepreneurship. *International Business & Economic Research Journal*, 11(5), 477-485.
- Aguilar, Francis J. (1967). **Scanning the Business Environment**. New York : Macmillan.
- Khamanarong, S. (2000). *The Role of SMEs and Development Administration in Thailand*. Paper presented at the International Conference on The Role of SMEs and Development in Asia, Nagoya, Japan.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T., Aim-Im-Tham, S. and Khamanarong, S. (2009). Management Strategy for Administration of Textile Industries in Developing Country: Case Study Thailand. *Journal of Business Case Studies*, 5(3), 37-44.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2010). The Analysis of Problem and Threat of Small and Medium Sized Enterprises in Northeast Thailand. *International Business & Economic Research Journal*, 9(9), 123-131.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2011). Economic and Social Development by Management Using Outsourcing and Subcontracting Strategy. *The International Journal of Environmental, Cultural, Economic & Social Sustainability*, 7(5), 273-286.

Wasko, M. and Faraj, S. (2000). It is What One Does: Why People Participate and Help Others in Electronic Communities of Practice. *Journal of Strategic Information Systems*, 9(2-3), 155-173.

Yang, C., and Huang, J.B. (2000). A decision model for IS outsourcing. *International Journal of Information Management*, 20(3), 225-239.

หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Buddhist Principles in Business Promoting of the Nan Municipality Women's Truth Saving Fund, Nan Province

¹ศรีสวัสดิ์ แพทย์สมาน, ²สิทธิชัย อุ่นสวน และ ³จุฑามาศ คำสม

¹Sichawat Patsaman, ²Sittichai Unsaun and ³Chuthamat Kamsom

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ,
³โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารจังหวัดน่าน

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College,
³Srisawatwittayakarnnan School

¹Corresponding Author's E-mail: nanthai6309@gmail.com

¹Tel. 088-593-4782

Received January 8, 2024; Revised January 20, 2024; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน 2) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน และ 3) ศึกษาพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีสมาชิกกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า 1) กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2546 โดยกลุ่มสตรีในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งทุนของสตรีในเขตเทศบาลเมืองน่าน 2) การบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่านมี 2 รูปแบบ คือแบบดั้งเดิมอาศัยความซื่อสัตย์ ไว้นื้อเชื่อใจ กับคณะทำงานของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และ รูปแบบใหม่ อาศัยระบบการบริหารสมัยใหม่เข้ามาบริหารจัดการ มีกระบวนการการบริหาร 7 ประการ คือ 1) วางแผน 2) จัดองค์การ 3) จัดบุคลากร หรือจัดคนเข้าทำงาน 4) อำนวยการ 5) ประสานงาน 6) รายงาน และ 7) งบประมาณ 3) หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้กับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน คือหลักของพรหมวิหารธรรม 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักฆราวาสธรรม 4 และหลักขอความเป็นกัลยาณมิตร 7 เป็นผลให้ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มเกิดการทำงานอย่างมีคุณธรรมหน้าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยสร้างความซื่อสัตย์ความสุจริตในการปฏิบัติงานตาม ก่อให้เกิดการพัฒนาเงินในกองทุนมากขึ้นทำให้นำผลที่ได้จากดอกเบี้ยหรือการปันผลเงินจากกองทุนมาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์, พุทธวิธีการบริหารจัดการ, สตรีเทศบาลเมืองน่าน

Abstract

The purpose of this article were: 1) to study the history of Nan municipality women's truth saving fund, Nan province, 2) to study the management model of Nan municipality women's truth saving fund, Nan Province, and 3) to study Buddhist principles for enhancing the procedure of Nan municipality women's truth saving fund, Nan Province. This was a qualitative research with members of women's truth saving fund providing important information using a purposive selection method.

The result of the research found that Nan municipality women's truth saving fund, Nan province has established in 2546 B.E. It was a grouping of women in the Nan municipality area. This fund had established to solve the lack of fund problem; giving women in Nan municipality bring the funds to use with effort, honesty, thrifty, and validity. The management models of Nan municipality women's truth saving fund had two models, the original model depends on honesty and trust in the saving truth working group and the new model depends on a new management system that had 7 topics, there were planning, organizing, staffing, directing, Co-coordinating, reporting, and budgeting. Buddhist principles used for managing Nan municipality women's truth saving fund are Brahmavihara 4, Iddhippada 4, Garavasadhamma 4, and Kalyanamittadhamma 7. Buddhist principles above could apply to develop and bring more morals in the working process, causing administrators and members have working with morals and more believable by making honesty in the working process bringing the development of fund increased, this could bring benefit from interest and dividend from the fund to create benefits for their own and community for sustainable development.

Keywords: Truth Saving Fund, Buddhist methods of management, Nan municipality women

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีการเรียนรู้ (Learning Animal) สามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่มีขอบเขต มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงกว่าสัตว์โลกชนิดอื่นๆ สามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเองและสังคมให้มีความสุขได้ (สนธยา พลศรี, 2550) มนุษย์ต้องเรียนรู้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเรียนรู้จากพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ มิตรสหาย เป็นต้น เพื่อดำรงชีวิตให้คงอยู่และเจริญรุ่งเรืองการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นก็เพื่อให้ได้สิ่งสำคัญพื้นฐานที่สุดในการดำรงชีวิตคือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยเฉพาะอาหารถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เพราะมนุษย์ต้องอาศัยหล่อเลี้ยงชีวิตให้คงอยู่ ดังพระพุทธพจน์ว่า “สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร” (ที.ปา. (ไทย) 11/303/251) และว่า “กายนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร อาศัยอาหารจึงดำรงอยู่ได้ขาดอาหารก็ดำรงอยู่ไม่ได้”

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน เป็นการรวมตัวกันของสตรีในเขตเทศบาลเมืองน่าน 28 ชุมชน 3 หมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการประหยัดทรัพย์ แล้วนำมาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อยเป็นประจำทุกวันที 4 ของทุกเดือนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใดๆก็จะมี การสื่อสารในโลกสังคมออนไลน์ในยุคปัจจุบันดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพจะต้องบริหารจัดการอยู่ภายใต้หลักคุณธรรม 5 ประการ (ประยูร ธมมจิตโต, 2549) คือ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความเสียสละ 3) ความ

รับผิดชอบ 4) ความเห็นอกเห็นใจกัน 5) ความไว้วางใจกัน ดังนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และใช้เงินในการลงทุนประกอบอาชีพ ใช้จ่ายทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่ม บริหารและจัดการโดยสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และได้จัดตั้งครั้งแรกโดยผู้ที่บริหารในตำแหน่งของประธานกลุ่มแม่บ้านเทศบาล ปัจจุบันผู้ที่บริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน ตำแหน่งทางสังคม ประธานคณะกรรมการพัฒนาศักยภาพสตรีเทศบาลเมืองน่าน ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน (อักษรย่อใช้ว่า กพสต.ในเวียง) มีที่ทำการ ณ อาคารประหยัฒพลังงานและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองน่าน

การรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลมิได้ก่อเกิดปัญหาเนื่องจากบริหารระบบมีส่วนร่วมทุกชุมชนในการออมทรัพย์ และการส่งชำระหนี้ต่อกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน แต่มาประสบปัญหาในยุคโรคระบาดโควิด-19 ที่มีผลกระทบต่อบริษัทเศรษฐกิจ สังคมครอบครัว สังคมชุมชนเมืองที่มีรายได้เลี้ยงครอบครัวจากการกู้แหล่งเงินสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จากเงินทุนหมุนเวียนแหล่งกู้ ที่มีดำเนินผ่านมาความคล่องตัว เศรษฐกิจบริบทชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองน่าน สมาชิกต่างไม่กล้ากู้ไปลงทุน และเงินจะออมทรัพย์ จะถอนไปใช้ก็ไม่สามารถถอนได้เพราะมีหนี้กับกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ เมื่อเกิดปัญหากับแหล่งเงินกู้สัจจะสะสมทรัพย์ ก็ได้ปรับการบริหารแบบสังคมแห่งความเอื้ออาทร แบบสังคมชุมชนเมืองที่จะมิให้มีผลกระทบต่อผู้ออมทรัพย์และผู้ส่งชำระหนี้แบบผ่อนผันส่งชำระหนี้คืนเงินต้นน้อยตามกำลังที่ทำได้จากการที่ปิดเมือง เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอยซื้อของฝากของที่ระลึก ทำให้ผลกระทบระบบเศรษฐกิจทุกกิจการ รายย่อย รายใหญ่ ร้านเสริมสวย ไม่มีเงินออกเงยผลกำไรจากการลงทุน จึงได้มีการปรับอัตราเงินปันผลจากเงินออมและเงินเฉลี่ยคืนผู้กู้ก็ต้องปรับลดลง เคยแจกของรางวัลจับฉลากปันความสุขแก่สมาชิกก็จำเป็นต้องงด ปรับเปลี่ยนเป็นสมทบจ่ายให้แก่สมาชิกทุกรายเท่าๆกันเพื่อขวัญและกำลังใจแก่สมาชิก

ด้วยเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมา ปรากฏว่าการบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ของสตรีเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน จึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการศึกษา “หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน” เพื่อให้ได้ทราบประวัติความเป็นมา รูปแบบการบริหารจัดการ และหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนให้ดียิ่งขึ้นและเป็นแบบอย่างให้กับกองทุนอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
3. เพื่อศึกษาพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ก่อตั้งกองทุน 5 คน 2) ผู้นำกลุ่ม 5 คน 3) ผู้แทนสมาชิก 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และ ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และหลักการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ตามหลักการบริหารสมัยใหม่ และหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยดำเนินการร่วมกับผู้นำกลุ่ม ผู้นำ ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการดำเนินงานในกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน โดยมีประเด็นสนทนาเช่น ประวัติความเป็นมาของกองทุน รูปแบบการบริหารจัดการ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของกองทุน รูปแบบการบริหารจัดการ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุน

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของกองทุน รูปแบบการบริหารจัดการ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุน

3. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอันประกอบไปด้วย ผู้นำกลุ่ม ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาผ่านประวัติความเป็นมาของกองทุน รูปแบบการบริหารจัดการ หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการจดบันทึกและบันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจจัดพิมพ์บันทึกข้อความ นำข้อความที่ได้มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบกับบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่านมีวัตถุประสงค์เพื่อ ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้มีการเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เป็นการรวมคนในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาการแก้ไขปัญหารายขาดแคลนแหล่งเงินทุนโดยให้คนในหมู่บ้าน นำเงินทุนไปใช้ดำเนินงาน ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน และถูกต้อง และลดต้นทุนในการดำเนินชีวิตการรวมตัวกันของชาวบ้าน เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการประหยัดทรัพย์แล้วนำมาสะสมรวมกันที่ละเล็กละน้อยเป็นประจำอย่าง

สม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ในการ ลงทุนประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของตนเองและครอบครัว

2. รูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่านมี 2 รูปแบบ คือแบบดั้งเดิมที่อาศัยความซื่อสัตย์ ไว้นื้อเชื่อใจ กับคณะทำงานของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และ รูปแบบใหม่ อาศัยระบบการบริหารสมัยใหม่เข้ามาบริหารจัดการ โดยมีกระบวนการทางการบริหาร 7 ประการ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Co-ordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting) การบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของการบริหารจัดการกองทุน และเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน กระบวนการทางการบริหารที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่ในการบริหารเป็นขั้นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย ๆ เพราะมีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผล และเป็นขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังของการบริหาร ที่เป็นที่ยอมรับกันในสมัยใหม่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาปรับใช้กับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน คือหลักของสัจจะ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาให้เกิดจะก่อให้เกิดคุณธรรมในการบริหารมากยิ่งขึ้น หลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้เกิดความมั่นคงในกลุ่มสัจจะมากขึ้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มก็จะเกิดการทำงานอย่างมีคุณธรรมหน้าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยสร้างความซื่อสัตย์ความสุจริตในการปฏิบัติงานตามชื่อของคำว่า “ซื่อสัตย์” เมื่อมีความซื่อสัตย์เกิดขึ้นก็จะทำให้สมาชิกและประชาชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเงินในกองทุนมากขึ้นทำให้นำผลที่ได้จากดอกเบี้ยหรือการปันผลเงินจากกองทุนมาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ดียั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรี เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน เป็นการรวมตัวของประชาชนด้วยความสมัครใจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และใช้เงินในการลงทุนประกอบอาชีพ และใช้จ่ายทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่ม บริหารและจัดการโดยสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน ด้วยกันดังนี้

แนวคิดที่ 1 การรวมคนในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยรวมคนที่มีฐานะแตกต่างกันให้ช่วยเหลือกันโดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ “จนเงินแต่ไม่จนน้ำใจ” ซึ่งทำให้คนในชุมชนเห็นอกเห็นใจกันและกัน

แนวคิดที่ 2 การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนโดยให้คนในหมู่บ้าน การรวมตัวกันระดมเงินออม เพื่อจัดตั้งกลุ่มออมเงินแล้วให้สมาชิกกู้ยืมเป็นทุนในการประกอบอาชีพ หรือพัฒนาอาชีพ

แนวคิดที่ 3 การนำเงินทุนไปใช้ดำเนินงาน ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด ฉลาด และถูกต้อง เพื่อให้ได้ทุนคืนและมีกำไรเป็นการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มฯ

ซึ่งสามารถกล่าวโดยภาพรวมได้ว่ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้มีการเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เป็นการรวมคนในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนโดยให้คนในหมู่บ้าน นำเงินทุนไปใช้ดำเนินงาน ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด ฉลาด และถูกต้อง และลดต้นทุนในการดำเนินชีวิตการรวมตัวกันของชาวบ้าน เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการประหยัดทรัพย์แล้วนำมาสะสมรวมกันที่ละเล็กละน้อยเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ในการ ลงทุนประกอบอาชีพ หรือ เพื่อสวัสดิการของตนเองและครอบครัวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธยายุส ขอเจริญ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม, การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจากในวัด ซึ่งสามารถดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมบุญในวัด มาทำงานเพื่อชุมชน อันเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัดและประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน นำไปสู่กิจกรรมการสร้างสรรค์ชุมชน, รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้(1)ผลกำไรของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ส่วนหนึ่งคืนสู่สมาชิกในรูปสวัสดิการเช่น การรักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ญาติผู้เสียชีวิต เป็นต้น(2)การฝากเงินสะสมประจำทุกเดือนหรือผ่านชำระหนี้เงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องฝากและส่งอย่างสม่ำเสมอ (3) พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จ สิ่งจูงใจที่ทำให้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะเห็นว่ามีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และที่ปรึกษาของกลุ่มการเงินพระที่เคร่งวัตรปฏิบัติที่งดงามและเป็นพระนักพัฒนา (ธยายุส ขอเจริญ,2563)

การบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็น และน่าศึกษาอย่างยิ่งแท้จริงแล้วบทบาท และความสำคัญของการบริหารนั้นมีความสัมพันธ์กับอารยธรรมการดำรงชีพของมนุษย์ที่เดียวเพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มมีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะความรู้ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างพวกและเผ่าเดียวกันโดยมีจารีตประเพณี และวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของกลุ่มชนเหล่านั้นเมื่อกลุ่มสังคมขยายตัวเติบโตขึ้นมีความซับซ้อนมากขึ้นมนุษย์ก็เริ่มสร้าง และวางระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆขึ้นโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และความเชื่อถือทั้งนี้ก็โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดความสำเร็จเรียบร้อยขึ้นในองค์การ (พยอม วงศ์สารศรี,2542) และเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมนั้น ซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน จากการวิจัยสามารถแยกออกได้เป็น 2 คือ 1) รูปแบบดั้งเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 – 2548 กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการรวมคนในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนโดยให้คนในหมู่บ้าน นำเงินทุนไปใช้ดำเนินงาน ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด ฉลาด และถูกต้อง และลดต้นทุนในการดำเนินชีวิตการรวมตัวกันของชาวบ้าน เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการประหยัดทรัพย์แล้วนำมาสะสมรวมกันที่ละเล็กละน้อยเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ มีสมาชิกกลุ่มสตรีได้รับความเดือดร้อน กู้เงินนอกระบบดอกเบี้ยสูงมาดำเนินกิจการของตนเอง 2) รูปแบบใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน การบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน หลังจากได้มีการดำเนินการมา 2 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 – 2548 ได้มีการเปลี่ยนคณะทำงานของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ โดยมีการเลือกประธานกรรมการมาจากคณะกรรมการของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งนาง

ศรีสวัสดิ์ แพทย์สมาน ได้รับเลือกให้เป็นประธานคณะทำงานของกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ พร้อมทั้งได้มีการแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งได้นำหลักของการบริหารโดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหาร 7 ประการ (ธนจรัส พูนสิทธิ์, 2541) คือ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Co-ordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting) การบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของการบริหารจัดการกองทุน และเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุฒิพงศ์ ศรีไตรรัตน์ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต สำนักสงฆ์ทุ่งควนารามบ้านลานวัว ตำบลกะหรอ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ สำนักสงฆ์ทุ่งควนารามมีความเข้มแข็ง คือ การมีผู้นำที่ได้รับการเชื่อถือจากชาวบ้าน ยึดถือสัจจะและกฎระเบียบในการทำงาน การมีระบบการทำงานที่เป็นระเบียบ รวดเร็ว ยุติธรรม โปร่งใส และเป็นประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากความคิดสร้างสรรค์และการพยายามปรับปรุงการปฏิบัติงานของกลุ่มกรรมการเองและเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ สำนักสงฆ์ทุ่งควนารามมีความเข้มแข็ง คือการที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ตั้งอยู่ในชุมชนชนบทที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการที่กลุ่มสัจจะฯ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับพี่เลี้ยงเครือข่ายฯ (พุฒิพงศ์ ศรีไตรรัตน์, 2548)

หลักพุทธธรรมที่นำมาปรับใช้กับการบริหารกองทุนสัจจะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน คือหลักของพรหมวิหารธรรม 4 ประการ หลักอิทธิบาท 4 หลักขรรยาวาสธรรม และหลักขอความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาให้เกิดจะก่อให้เกิดคุณธรรมในการบริหารมายิ่งขึ้น (พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, 2550) หลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้เกิดความมั่นคงในกลุ่มสัจจะมากขึ้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มก็จะเกิดการทำงานอย่างมีคุณธรรมหน้าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยสร้างความซื่อสัตย์ความสุจริตในการปฏิบัติงานตามชื่อของคำว่า “ซื่อสัตย์” เมื่อมีความซื่อสัตย์เกิดขึ้นก็จะทำให้สมาชิกและประชาชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเงินในกองทุนมากขึ้นทำให้น้ำผลที่ได้จากดอกเบี้ยหรือการปันผลเงินจากกองทุนมาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ดียั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ แม้นพยัคฆ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตกรณีศึกษา บ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริกอำเภอมือเมือง จังหวัดตราด” ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ บ้านหนองน้ำจืด เกิดขึ้นโดยที่พระอาจารย์สุบิน เข้าไปบรรยายธรรมะในชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และร่วมเรียนรู้กับชุมชน จนเกิดสัมมาทิฐิร่วมกันในระดับชุมชน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ได้มีการพัฒนาในด้านสมาชิกกลุ่ม เงินทุนหมุนเวียน และศักยภาพของกลุ่มในการช่วยเหลือสมาชิกที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ, ด้านการประยุกต์หลักพุทธธรรมในกระบวนการกลุ่มนั้น ในเบื้องต้นพระอาจารย์สุบินได้ประยุกต์วิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยไปบรรยายธรรมะในชุมชนไปร่วมวิเคราะห์ปัญหาและร่วมเรียนรู้กับชุมชนเองโดยไม่มีครุณิมนต์ และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมผ่านกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มด้วยวิธีการคือ หลักธรรมะข้อความสามัคคี ใช้กิจกรรมคือการรวมกลุ่มกันสะสมทรัพย์ การมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ใช้กิจกรรมคือการสะสมทรัพย์ผ่านกลุ่มทุกเดือน การเสียสละ ใช้กิจกรรมคือการปล่อยกู้ให้สมาชิกที่มีความเดือดร้อนน้อยกว่าเสียสละให้ผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่า และให้สมาชิกทุกคนเสียสละนำขยะจากบ้านของตนเองมารวมกันที่กลุ่ม เพื่อจำหน่าย แล้วนำเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการการเอื้อเพื่อแผ้วถางเคราะห์ช่วยเหลือกัน ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบในขณะส่งเงินจะถูกตัดเงินช่วยเหลือสวัสดิการ และสมาชิกที่ติดอบายมุขจะได้รับเงินกู้จากกลุ่มน้อยกว่าผู้อื่น, ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน เมื่อมีกลุ่มสัจจะสะสม

ทรัพย์ฯ แล้ว ทำให้เกิดกองทุนหมุนเวียนขึ้นในหมู่บ้าน เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน มีกิจกรรมทำร่วมกันทุกเดือน ก่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน และเกิดความสามัคคีมากขึ้น ทำให้ชุมชน/หมู่บ้านพึ่งตนเองได้ และเกิดการรื้อฟื้นหลักพุทธธรรมขึ้นมา ให้มีความใกล้ชิดหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น เพราะหลักคิดของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ คือ การทำงานกลุ่มคือการปฏิบัติธรรม (อนันต์ แม้นพยัคฆ์, 2549)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรมีการสื่อสารให้กับสมาชิกกองทุนได้เข้าใจในกฎระเบียบในการปฏิบัติของกองทุนสะสมทรัพย์ รวมถึงเคารพในมติของคณะกรรมการและยึดมั่นในความสามัคคีที่มีต่อกันภายในองค์กร สำหรับการเลือกคณะกรรมการในครั้งต่อไป ควรให้สมาชิกได้เลือกบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความเอาใจใส่ ต่องาน มีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหมือนกับคณะกรรมการในชุดปัจจุบันที่ดำเนินการบริหารกองทุนอยู่ ควรจัดให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการมีสัจจะวาจา การประพฤติปฏิบัติโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติต่อสมาชิกทุกคน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป คณะผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าควรที่จะศึกษาในประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ของกลุ่มสมาชิกต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดเกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

2. สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ด้านการส่งเสริมคุณธรรมสำหรับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ตลอดจนนำไปศึกษาเพื่อให้เกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ๆ ต่อไป

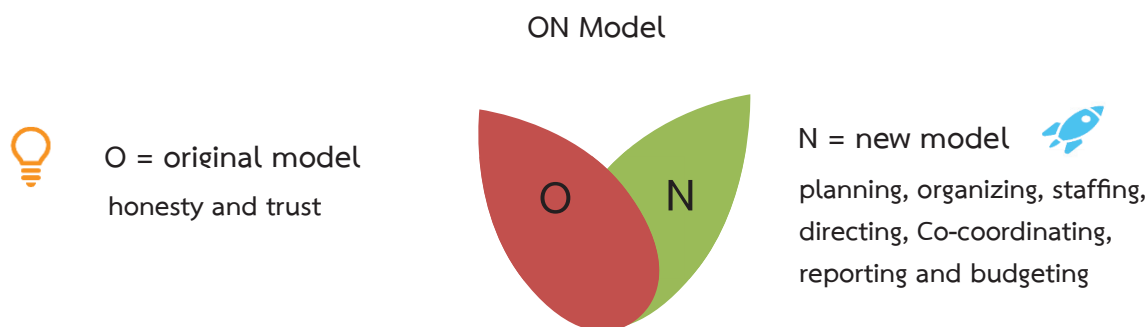
องค์ความรู้

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้องค์ความรู้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่านมี 2 รูปแบบ คือแบบดั้งเดิมที่อาศัยความซื่อสัตย์ ไว้นื้อเชื่อใจ กับคณะทำงานของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และ รูปแบบใหม่อาศัยระบบการบริหารสมัยใหม่เข้ามาบริหารจัดการ โดยมีกระบวนการทางการบริหาร 7 ประการ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Co-ordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting) การบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของการบริหารจัดการกองทุน และเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน กระบวนการทางการบริหารที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่ในการบริหารเป็นขั้นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย ๆ เพราะมีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผล และเป็นขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังของการบริหาร ที่เป็นที่ยอมรับกันในสมัยใหม่นำไปสู่การพัฒนาแบบต่อเนื่อง

2. หลักพุทธธรรมที่นำมาปรับใช้กับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน คือหลักของพรหมวิหารธรรม 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักขรรษาธรรม และหลักขอความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาให้เกิดจะก่อให้เกิดคุณธรรมในการบริหารมายิ่งขึ้น หลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้เกิดความมั่นคงในกลุ่มสัจจะมากขึ้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการ

บริหาร ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มก็จะเกิดการทำงานอย่างมีคุณธรรมหน้าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยสร้างความซื่อสัตย์ความสุจริตในการปฏิบัติงานตามชื่อของคำว่า “ซื่อสัตย์” เมื่อมีความซื่อสัตย์เกิดขึ้นก็จะทำให้สมาชิกและประชาชนที่สนใจเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเงินในกองทุนมากขึ้นทำให้นำผลที่ได้จากดอกเบี้ยหรือการปันผลเงินจากกองทุนมาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป สามารถสรุปเป็นหลักการ ON Model ดังแผนภาพนี้

O = original model: honesty and trust รูปแบบดั้งเดิม อาศัยความซื่อสัตย์และเชื่อใจกัน

N = new model: planning, organizing, staffing, directing, Co-coordinating, reporting and budgeting รูปแบบใหม่ อาศัยการบริหารจัดการ 7 ประการ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Co-ordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting)

บทสรุป

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมกิจการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่านผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

การบริหารจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่านมี 2 รูปแบบ คือแบบดั้งเดิมที่อาศัยความซื่อสัตย์ ไว้วางใจ เชื่อใจ กับคณะทำงานของกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และ รูปแบบใหม่ อาศัยระบบการบริหารสมัยใหม่เข้ามามีการบริหารจัดการ โดยมีกระบวนการทางการบริหาร 7 ประการ คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Co-ordinating) 6) การรายงาน (Reporting) และ 7) การงบประมาณ (Budgeting) การบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของการบริหารจัดการกองทุน และเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน กระบวนการทางการบริหารที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่ในการบริหารเป็นขั้นพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย ๆ เพราะมีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผล และเป็นขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังของการบริหาร ที่เป็นที่ยอมรับกันในสมัยใหม่ไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (สมคิด บางโม, 2558) โดยมีหลักพุทธธรรมที่นำมาปรับใช้กับการบริหารกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์สตรีเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน คือหลักของพรหมวิหารธรรม 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักขรรยาวาสธรรม 4 และหลักขอความเป็นกัญญาณมิตร 7 ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาให้เกิดจะก่อให้เกิดคุณธรรมในการบริหารมากยิ่งขึ้น หลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้เกิดความมั่นคงในกลุ่มสัจจะมากขึ้นเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร ผู้บริหารและสมาชิกกลุ่มก็จะเกิดการทำงานอย่างมีคุณธรรมหน้าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยสร้างความซื่อสัตย์ความสุจริตในการปฏิบัติงานตามชื่อของคำว่า “ซื่อสัตย์” เมื่อมีความซื่อสัตย์เกิดขึ้นก็จะทำให้สมาชิกและประชาชนที่สนใจเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเงินใน

กองทุนมากขึ้นทำให้นำผลที่ได้จากดอกเบี้ยหรือการปันผลเงินจากกองทุนมาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ธณจรัส พูนสิทธิ์. (2541). *การจัดการองค์การและการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ธยาอุส ขอเจริญ. (2563). *การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน*. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 40-57.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุดพิพัฒน์ ศรีไตรรัตน์. (2548). *การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต* สำนักสงฆ์ทุ่งควนารามบ้านลานวัว ตำบลกะหรอ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 3(2), 98-114.
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). (2550). *คนสำราญงานสำเร็จ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด บางโม. (2558). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิทย์พัฒน์ จำกัด.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อนันต์ แม้นพยัคฆ์. (2549). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตกรณีศึกษา บ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริกอำเภอเมือง จังหวัดตราด (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน
แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Buddhist Principles appearing in the Succession Tradition of the Thai
Lue People, Muang Ngoen, Xayaburi Province,
People's Democratic Republic of Laos

¹Phra Oudom Wenkham, ²Phra Boun Ouane Vongmaly และ ³สิทธิชัย อุ่นสวน
¹Phra Oudom Wenkham, ²Phra Boun Ouane Vongmaly and ³Sittichai Unsaun

¹³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ,

²วัดบ้านโพนต้องสะหวาด สปป.ลาว

¹³Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College,

²Wat Baanphonthongsavath, The LAO PDR

¹Corresponding Author's E-mail: nanthai6309@gmail.com

¹Tel. 088-593-4782

Received January 18, 2024; Revised January 20, 2024; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) ศึกษาบทสวดพุทธมนต์ที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม รวบรวมข้อมูลและทำการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี มีพื้นฐานมาจากความเชื่อสองประการคือ 1) มีพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของประเพณีสืบชะตา ด้วยความเชื่อเรื่องของการต่ออายุ จากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา 2) เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล คือ เป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อในเรื่องของเวทย์มนต์ คาถา ฤกษ์ยาม หรือโหราศาสตร์ ที่ประกอบทำพิธีสืบชะตาแล้วจะปิดเป่าอันตรายทั้งหลาย ให้ออกจากตัวได้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ บทสวดพุทธมนต์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาความเชื่อในเรื่องของอำนาจบำบัดทุกข์โศกโรคภัยไข้เจ็บและความร้อนร่นกระวนกระวายใจ ขจัดภัยอันตราย หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี นั้นถูกสอดแทรกเข้าไปในคัมภีร์ธรรมที่นำไปเทศน์ประกอบพิธีสืบชะตาปรากฏ 2 หลักธรรมได้แก่ หลักปาฏิหาริย์ 3 และหลักบุญกิริยาวัตถุ 3

คำสำคัญ: ประเพณีสืบชะตา, หลักพุทธธรรม, ชาวไทยลื้อ

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the history of the fate inheriting tradition of Thai Lue people, Muang Ngoen, Xayaburi province, People's Democratic Republic of Laos, 2) to study Buddhist mantra chant which occurred in the tradition of inheriting the fate of Thai Lue people, Muang Ngoen, Muang Ngoen, Xayaburi province, People's Democratic Republic of Laos, 3) Analyze Buddhist principles found in the tradition of inheriting the fate of the Thai Lue people, Muang Ngoen, Muang Ngoen, Xayaburi province, People's Democratic Republic of Laos. This research was qualitative research, studied documents and fieldwork to gather data and interview and analyzed the data descriptively.

The results of the research had found that the history of the destiny tradition of the Tai Lue people, Mueang Ngen, Xayaburi Province, was based on two beliefs: 1) Buddhism was the origin of the destiny tradition with beliefs about renewal from Buddhist literature. 2) It was a belief that arose only for the individual, it was the belief of a person who believed in the matter of magic and auspicious spells or astrology. That performed the fate ceremony would dispel all dangers from one's body and heal from existing illnesses. Buddhist mantras were what create faith and belief in their power to cure suffering, sorrow, sickness, and restlessness, and to eliminate dangers. The principles that appeared in the fate-descending tradition of the Tai Lue people, Mueang Ngen, Xayaburi Province, were inserted into the Dhamma scriptures that were used in the sermon for the destiny-descending ceremony. Two principles appeared, namely the principle of miracles 3 and the principle of merit-making 3.

Keywords: Succession Tradition, Buddhist Principles, Thai Lue People

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นหนึ่งในประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองเงิน แขวงไชยะบุรี ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท อพยพเข้ามาอยู่ในเขตสิบสองพันนาตอนใต้ของประเทศจีนในราวพุทธศตวรรษที่ 18 แล้วสร้างเมืองเชียงรุ่งขึ้น ชาวไทลื้อนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบระหว่างหุบเขา เคยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญ รวมถึงแม่น้ำสายย่อยที่ไหลผ่านเมืองต่าง ๆ (ประชัน รักพงษ์, 2537 : 7) ไทลื้อในประเทศลาวให้อพยพเข้ามาแล้วตั้งถิ่นฐานตามลุ่มน้ำต่างๆ ได้แก่ ลุ่มน้ำลู่ในแขวงพงสาตีและหลวงพระบาง ลุ่มน้ำทาและลุ่มน้ำสิง ในแขวงหลวงน้ำทา ลุ่มน้ำแบงในแขวงอุดมไซ และลุ่มน้ำงาวในแขวงบ่อแก้ว (สีสะเหลียว สะแสวงสีกสา, 2532) นอกจากนี้ อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาในแขวงไชยะบุรี ได้แก่ เมืองเงิน เชียงฮ่อน เชียงลม คอบ หงสา และเมืองเพียง จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของเมืองเงินที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2555 ของสำนักงานการท่องเที่ยวเขตเมืองเงิน กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม กล่าวว่าชาวเมืองเงินส่วนหนึ่งโดยไม่ระบุกลุ่มชาติพันธุ์ มีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมมาจากสิบสองพันนาตอนใต้ประเทศจีน อีกส่วนหนึ่งมาจากหลวงน้ำทาในราว พ.ศ. 2279 (ค.ศ. 1736) มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเงิน นอกจากนี้ ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งย้ายจากเชียงตุงและเมืองยอง ซึ่งชาวไทลื้อกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า “ไทเขิน” หรือ “ไท ยอง” ต่อมาเคลื่อนย้ายมาตั้งหมู่บ้านนาจัวและนายาง'ทางทิศตะวันออกของเมืองเงิน สำหรับหมู่บ้านสองแห่งนี้ ยังมีหลายครอบครัวมาจากเชียงคำ (พะเยา) และชาวไทใหญ่มาอยู่ร่วมกัน เกิดมีวัฒนธรรมผสมผสานที่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่นในเมืองเงิน บ้างก็เรียกว่าเป็นชาว "ยวนเขิน"

จารีตประเพณี ในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้สะท้อนถึงโลกทัศน์และประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน นั้น ๆ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการใช้ผ้าทอและเครื่องแต่งกายในพิธีกรรม พิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทลื้อบ้านห้วยโก๋นเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ถูก สร้าง-สื่อ-สืบทอด ผ่านกระบวนการหรือกลวิธีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ช่วงเวลา (สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเยาว์, 2526 : 2) และบริบททางความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่อยู่ใกล้เคียงหรือกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของกลุ่มชน การประกอบพิธีกรรม เป็นกระบวนการผลิตซ้ำและสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้ พิธีกรรมเป็นกลไกทางสังคมในการแสดงและสร้างความชอบธรรมแก่ผู้ปกครอง อาทิเช่น พิธีเลี้ยงผีเมืองในรัฐจารีต หรือในระบบการปกครองแบบ “เมือง” พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามความหมายและหน้าที่ของพิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตร พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านของชีวิต (rite of passages) แต่บางกรณี ไม่สามารถแบ่งได้อย่างชัดเจนระหว่างประเภทแรกและประเภทที่สอง เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรและความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องการนับถือภูตผิวนั้น มีความผูกพันกันในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้การผลิตทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์

ประเพณีสืบทอด หรือสืบทอดา เป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่มีความสำคัญของชาวเมืองเงิน แขวงไชยยะบุรีที่นิยมทำในโอกาสต่าง ๆ เพื่อต่อดวงชะตาหรือต่ออายุให้ยืนยาว มุ่งหวังมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความเจริญรุ่งเรือง และเพื่อความเป็นสิริมงคล (พระราชเชมกร, 2557) พิธีสืบทอดาเป็นพิธีใหญ่ที่ต้องอาศัยคน และเครื่องประกอบพิธีจำนวนมากพิธีหนึ่งชาวบ้านอาจทำพิธีนี้โดยเฉพาะหรือจัดร่วมกับพิธีอื่น ๆ ก็ได้ และอาจจัดขึ้นเพื่อสืบทอดาให้แก่คนทั้งหมู่บ้านหรือภิกษุ หรือหมู่บ้าน เมือง แม้กระทั่งยุงข้าวหรือเหมืองฝายก็ได้ แต่ต้องจัดขึ้นเพื่อสืบทอดาส่งหนึ่งสิ่งใดเพียงอย่างเดียว การสืบทอดาแต่ละสิ่งอาจมีพิธีกรรมที่แตกต่างออกไปบ้าง ซึ่งประเพณีการสืบทอดาแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อในศาสนาพุทธ ฮินดู หรือพราหมณ์ และเรื่องผีสงเทวดา (ประชัน รักพงษ์, 2540) ตามตำนานที่มาของความเชื่อเรื่องการสืบทอดา ปรากฏในคัมภีร์สืบทอดาที่กล่าวถึง พระสารีบุตรเถระ อัครสาวกของพระพุทธเจ้า และมีสามเณรองค์หนึ่งชื่อ ติสสะ อายุ 7 ปี มาบวชเรียนกับท่านเป็นเวลาหนึ่งปี วันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเณรว่าจะมีอายุได้อีก 7 วันเท่านั้น ตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะ ท่านจึงเรียกสามเณรมาบอกความจริง และให้กลับไปร่ำลาพ่อแม่ และญาติ สามเณรเศร้าโศกเสียใจมาก และเดินทางกลับบ้านด้วยดวงหน้าที่หม่นหมอง ระหว่างทางไปพบปลาน้อยใหญ่ในสระน้ำที่กำลังแห้งเหือด และได้โปรดสัตว์ คือ ปลาเหล่านั้นให้พ้นจากความตาย โดยซ่อนปลาทั้งหมดไปไว้ในบาตรของตน และนำไปปล่อยที่แม่น้ำใหญ่ ระหว่างทางพบแก่งถูกบ่วงของนายพราน สามเณรก็ปล่อยแก่งอีกเมื่อเดินทางถึงบ้านจึงบอกเรื่องที่ตนจะตายแก่พ่อแม่ทุกคนต่างสงสารสามเณรยิ่งนัก และได้เพียงแต่คอยเวลาที่สามเณรจะมรณภาพ แต่จนล่วงกำหนดไป 7 วันสามเณรก็ยังไม่ได้ตาย และกลับมีผิวพรรณผ่องใสยิ่งขึ้น พ่อจึงให้สามเณรกลับไปหาพระสารีบุตร ซึ่งท่านประหลาดใจถึงกับจะเฝ้าตำราทั้ง สามเณรจึงกราบเรียนเรื่องการโปรดสัตว์ทั้งปลา และแก่ง การกระทำเพื่อยืดชีวิตสัตว์เหล่านั้นจึงเป็นบุญกรรมที่เป็นพลังให้พ้นจากความตายได้ ด้วยตำนานนี้เองทำให้คนเมืองเงิน แขวงไชยยะบุรี จึงนิยมการสืบทอดา

ด้วยเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้และการจัดการข้อมูลของประเพณีสืบทอดาของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเนื่องจากประเพณีสืบทอดาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบุรี มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ เมืองเงินเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 2) เพื่อศึกษาบทสวดพุทธมนต์ที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย โดยการใช้กระบวนการเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และและเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) อันประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีเหตุผลประการสำคัญของการนำระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มาใช้ในการดำเนินการกระบวนการทางวิจัยอันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่การสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้นำชาติพันธุ์ไทลื้อ เกี่ยวกับประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดประเด็นคำถามการวิจัย
2. กำหนดเป้าหมายของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์
3. การรวบรวมข้อมูล
4. แยกข้อมูลตามวัตถุประสงค์
5. วิเคราะห์ตามประเด็น

2. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือเอกสารวิชาการรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดหัวข้อที่จะศึกษาข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความคุณค่าของประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. จัดบันทึกรวบรวมข้อมูล
3. สรุปเนื้อหาและแยกเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยจาก ผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำทางภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชาติพันธุ์ไทลื้อ และมีจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ตอบคำถามการวิจัย 20 รูป/คน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดเป็นมา คุณค่าของประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งทรรศนะทางด้านต่างๆ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงอันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสารและการสัมภาษณ์ดังกล่าวมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

โดยใน ส่วนของการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และและเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ครั้งนี้ ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากการคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) กลุ่มพระสงฆ์	5 รูป
2) กลุ่มผู้ประกอบการหมู่บ้าน	5 คน
3) กลุ่มผู้สูงอายุ	5 คน
4) กลุ่มผู้นำทางธรรมชาติ	5 คน

รวมทั้งหมด 20 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสารและการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกอันมีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา คุณค่าของประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีการแสดงตนหรือมีการปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาสังคมโดยทั่วไป อันเป็นบุคคลที่ภาคประชาสังคมโดยทั่วไปให้การยอมรับในการแสดงบทบาททางด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
3. มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำทางความคิดโดยเป็นบุคคลที่มีความสามารถหรือคุณลักษณะในการโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคลอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายในมิติ ต่าง ๆ มีความคิดเห็นหรือทัศนคติที่คล้อยตามการโน้มน้าวหรือชักจูงของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่สามารถเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างกลุ่มคนในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งกับกลุ่มคนในสังคมกลุ่มอื่นๆ รวมถึงการเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างกลุ่มคนในทุกภาคส่วนของสังคมด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา บทสวดพุทธมนต์ และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา บทสวดพุทธมนต์ และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. สัมภาษณ์ผู้มีส่วน ร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์อันประกอบไปด้วย ผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชาติพันธุ์ไทลื้อ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. สังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยดูพฤติกรรมกายแสดงกาย ภาษา และวัฒนธรรมของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมการจัดกิจกรรมสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาผ่านทาง ประวัติความเป็นมา บทสวดพุทธมนต์ และหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการจดบันทึกและบันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดพิมพ์บันทึกข้อความ นำข้อความที่ได้มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบกับบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบูลี มีพื้นฐานมาจากความเชื่ออยู่สองประการคือ ประการแรกมีพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของประเพณีสืบชะตาด้วยความเชื่อเรื่องของการต่ออายุ จากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีและความเชื่อซึ่งมีเรื่องของทารกชะตาขาด สามารถต่ออายุได้ ความเชื่อการต่อชีวิตด้วยการให้ช่วยเหลือชีวิตเป็นทานของสามเณรตีสสะ เป็นเรื่องราวผ่านทางวรรณกรรมมีศาสนาเป็นแกนกลางของความเชื่อ ประการที่สองเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล กล่าวคือ ประเพณีสืบชะตาเป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อในเรื่องของเวทย์มนต์คาถา ฤกษ์ยาม ด้วยชะตา หรือโหราศาสตร์ ที่หากประกอบทำพิธีสืบชะตาแล้วจะปัดเป่าอันตรายทั้งหลายให้ออกจากตัวได้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ ซึ่งประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบูลี จะกระทำต่อเมื่อบุคคลในครอบครัวมักจะเจ็บป่วยอยู่เสมอ หรือไม่สบายกาย ไม่สบายใจ จึงจะประกอบพิธีสืบชะตาให้คนในครอบครัวได้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยดังกล่าว (คำแดง กมมะดำ, 2535 : 2)

บทสวดพุทธมนต์ที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยยะบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการวิจัยพบว่า ได้ว่าบทสวดพุทธมนต์เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาความเชื่อในเรื่องของอำนาจบำบัดทุกข์โศกโรคภัยไข้เจ็บและความร้อนร่นกระวนกระวายใจ ขจัดภัยอันตราย สิ่งชั่วและฝันร้าย ปัดเป่าสิ่งที่เป็นอวมงคล ดาวนักษัตรที่เลวร้าย ป้องกันโจรภัย อัคคีภัย อสรพิษร้าย อนุมูลย์ ภูตผี ยักษ์ นาค คนธรรพ์ และเทวดาที่เลวร้าย คุ่มครองรักษา ให้ปราศจากทุกข์โศก ไร้อริภัยปราศจากอันตรายทุกประการ ปลอดภัยไม่มีเวร ไม่เดือดร้อนนอนหลับสบาย ไม่ฝันเห็นสิ่งเลวร้าย นอกจากนี้บทสวดพุทธมนต์บทต่างๆ ยังมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลต่างๆ ในด้านที่ตึงาม รุ่งเรือง ขจัดซึ่งอุปสรรค เภทภัย อันตราย บาปเคราะห์ทั้งมวลดังจะเห็นได้จากบทสวดตำนานที่เป็นการป้องกันภัยทั้งปวง ทั้งจากมนุษย์ อนุมูลย์ สัตว์ โรคต่าง ๆ และอุปัทวเหตุทั้งหลาย มงคลสูตร สวดเพื่อการขจัดซึ่งเคราะห์อันเกิดจากบาปทั้งปวง รัตนสูตร เป็นการสวดเพื่อขจัดพิบัติภัยทั้งจากทุกข์ภัย อนุมูลย์ และพยาธิภัย กรรมเมตตสูตร เป็นการสวดเพื่อคุ้มครองภัยอันตรายจากอนุมูลย์และภูตผีปีศาจทั้งปวง ชันธปริตต์ สวดเพื่อคุ้มครองจากภูตและสัตว์มีพิษต่าง ๆ ธวัชคปริตต์เป็นการสวดเพื่อคุ้มครองจากภัยและให้รอดพ้นภัยจากยักษ์และโจร รวมทั้งการพลาดปลั่งตจากที่สูง อาถรรพณ์ปริตต์ ก็มีคุณคุ้มครองและขจัดอันตรายทั้งจากโรคภัย ภูต คนธรรพ์ เทวดา นาค ยักษ์ ท้าวโลกบาลทั้ง 4 และเทวดาทั้งหลายล้วนให้

ความคุ้มครองด้วยอานุภาพแห่งพุทธรัตน และ ชยปริตต์ ก็คือมหายานคลคลาที่ก่อให้เกิดชัยชนะต่ออุปสรรคทั้งปวง

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นั้นถูกสอดแทรกเข้าไปในคัมภีร์ธรรมที่นำไปเทศน์ประกอบพิธีสืบทอดเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ นำมาถ่ายทอดและสร้างศรัทธาความเชื่อให้แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งมีหลักธรรมใหญ่อยู่ 2 หลักธรรมได้แก่ หลักปาฏิหาริย์ 3 และหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 จะปรากฏหลักธรรมเอาไว้สอนพุทธศาสนิกชนเอาไว้เช่น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์เว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น การฝึกสมาธิ เช่น การฟังธรรมนั้นก็เปรียบเสมือนการได้ฝึกอบรมจิตใจของตนเอง คือการน้อมใจไปตามกระแสของพระธรรมเทศน์พระสงฆ์แสดงนั้นเพื่อเป็นการฝึกสมาธิและชำระจิตใจของตนให้ปราศจากมลทินคิดอาฆาตและไม่คิดทำในสิ่งชั่วช้าผิดจากศีลธรรม การเจริญปัญญา คือเมื่อฟังพระธรรมเทศนาแล้วนำหลักธรรมเหล่านั้นมาพิจารณาหลักธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความแจ่มแจ้งรู้ซึ่งตามกระแสแห่งธรรมนั้นยิ่งๆขึ้นไปตรากตรำบรรลุจุดหมายสูงสุด เรื่องราวของธรรมนั้นเพื่อให้ผู้สดับฟังได้เกิดกำลังใจและความเชื่อว่าหากเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นจะมีปาฏิหาริย์ให้โรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นหายได้ ด้วยความเข้าใจในระดับความเชื่อของชาวบ้านที่ต่างกัน จึงเป็นกุศโลบายทางพระพุทธศาสนาที่จะให้คนเข้าถึงศาสนาก่อนที่จะเข้าใจแก่นแท้ต้องใช้เรื่องของปาฏิหาริย์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความเชื่อมั่นที่อยากมีชีวิตที่จะอยู่ต่อสร้างสิ่งดีๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของประเพณีสืบทอดของชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี มีพื้นฐานมาจากความเชื่ออยู่สองประการคือ ประการแรกมีพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของประเพณีสืบทอด ด้วยความเชื่อเรื่องของการต่ออายุ ถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีและความเชื่อ (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2537 : 53) ซึ่งมีเรื่องของทารกษะดาชาต สามารถต่ออายุได้ ความเชื่อการต่อชีวิตด้วยการให้ช่วยเหลือชีวิตเป็นทานของ สามเณรติสสะ เป็นเรื่องราวผ่านทางวรรณกรรมมีศาสนาเป็นแกนกลางของความเชื่อ ประการที่สองเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล กล่าวคือ ประเพณีสืบทอดเป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อในเรื่องของเวทย์มนต์ คาถา ฤกษ์ยาม ด้วยชะตา หรือโหราศาสตร์ ที่หากประกอบทำพิธีสืบทอดแล้วจะปิดเป่าอันตรายทั้งหลาย ให้ออกจากตัวได้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ ซึ่งอาศัยบทสวดพุทธมนต์ที่มีอานุภาพบำบัดทุกขโรคภัยไข้เจ็บและความร้อนร่นกระวนกระวายใจ ขจิตภัยอันตราย ลางชั่วและฝันร้าย ปิดเป่าเสนียดจัญไร อุบาทว์บาปเคราะห์ สิ่งอวมงคล ดาวนักษัตรที่เลวร้าย ป้องกันโจรภัย อัคคีภัย อสรพิษร้าย อนุมูลย์ ภูตผี ยักษ์ นาค คนธรรพ์ และเทวดาที่เลวร้าย คุ้มครองรักษา ให้ปราศจากทุกขโรค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุ่มพวง อภิวงศ์ ด้านคติความเชื่อการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เรื่อง “คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ บ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน” ว่าคติชนประเภทต่างๆ ของชาวไทลื้อ ได้แก่ ตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรม การแสดง การแต่งกายและหัตถกรรมพื้นบ้าน มีบทบาทสำคัญในการสร้าง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อโดยทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ และสื่อสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากชาวไทลื้อต้องอพยพย้ายถิ่นฐานมาดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ขมุ ลัวะ รวมทั้งคน เมือง การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวไทลื้อที่ต้องการ

สร้างความมีตัวตน ต้องการสร้างความเหมือนในพวกของตนและความแตกต่างจากกลุ่มชนอื่นๆ ส่วนคติชนประเภทการแต่งกายของชาวไทลื้อพบว่า มีทั้งลักษณะของการสวมใส่ชุดไทลื้อแบบดั้งเดิม (แบบเมืองเงิน) และการแต่งกายในรูปแบบไทลื้อประยุกต์ ทั้งนี้เพราะชาวลื้อในพื้นที่นั้นหันมาสวม เครื่องแต่งกายแบบไทลื้อเมืองเงิน ทำให้ชาวไทลื้อบางส่วนเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ชุดแบบเดิมมานิยามเป็นลื้อและพยายามสร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่มของตนกับคนอื่นโดยออกแบบเครื่อง แต่งกายแบบใหม่ที่เรียกว่า “ชุดไทลื้อประยุกต์” มีการผสมผสานลวดลายที่มาจากคนเมือง ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องแต่งกายสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอตัวตนและแสดง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนอกจากนี้ยังมีปัจจัยและบริบททางสังคมบางประการที่สอดคล้องกันด้วยนั่นคือนโยบายระดับโรงเรียนที่พยายามเน้นการส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายในระดับตำบลและอำเภอ เช่น การกำหนดสินค้าผ้าทอไทลื้อเป็นสินค้า OTOP และการกำหนดให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อในหลายลักษณะ ทั้งการยอมรับการปฏิเสธ การเลือกสรร และการหยิบยืมวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นมาปรับใช้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มของตน (พุ่มพวง อภิวงศ์, 2550)

นอกจากนี้บทสวดพุทธมนต์บทต่างๆ ยังมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลต่างๆ ในด้านที่ดั่งาม รุ่งเรือง ขจัดซึ่งอุปสรรค เภทภัย อันตราย บาปเคราะห์ทั้งมวลดังจะเห็นได้จากบทสวดที่เป็นการป้องกันภัยทั้งปวง ทั้งจากมนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ โรคต่าง ๆ และอุปัทวเหตุทั้งหลาย มงคลสูตร สวดเพื่อการขจัดซึ่งเคราะห์อันเกิดจากบาปทั้งปวง รัตนสูตร เป็นการสวดเพื่อขจัดพิบัติภัยทั้งจาก พุทธิภัย อมนุษย์ภัย และพยาธิภัย กรณิเมตตสูตร เป็นการสวดเพื่อคุ้มครองภัยอันตรายจากอมนุษย์และภูตผีปีศาจทั้งปวง ชันธปริตต์ สวดเพื่อคุ้มครองจากภูตและสัตว์มีพิษต่าง ๆ ธชัคคปริตต์เป็นการสวดเพื่อคุ้มครองจากภัยและให้รอดพ้นภัยจากยักษ์และโจร รวมทั้งการปลดปล่อยตนจากที่สูง อาณานาฎปริตต์ ก็มีคุณคุ้มครองและขจัดอันตรายทั้งจากโรคภัย ภูต คนธรรพ์ เทวดา นาค ยักษ์ ท้าวโลกบาลทั้ง 4 และเทวดาทั้งหลายล้วนให้ความคุ้มครองด้วยอำนาจแห่งพุทธรัตนะ และ ชยปริตต์ ก็คือมหายานมงคลคาถาที่ทำให้เกิดชัยชนะต่ออุปสรรคทั้งปวง (ธนิต อยู่โพธิ์, 2547 : 35)

คัมภีร์ธรรมต่าง ๆ ที่ใช้เทศน์ประกอบหลังการสูตรสืบทอดมานั้น มีลักษณะเด่นที่สำคัญร่วมกันที่เด่นชัดก็คือ เป็นเรื่องของชาดกพื้นบ้าน หรือคติชาดกของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับการทำให้เกิดสิริมงคล การมีอายุยืนยาว การพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ การพ้นจากความตาย การพ้นจากเวรกรรมและบาปเคราะห์ทั้งมวล ซึ่งเกิดจากผลแห่งบุญหรือการประกอบกรรมดีและการยึดมั่นในธรรมซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีสืบทอดในเรื่องของคุ้มครองป้องกันชีวิต สืบต่อชีวิตให้ยาวนานออกไป และเป็นการทำให้เกิดความเจริญแก่ชีวิตด้วยอำนาจของการฟังธรรมและการยึดมั่นในพระรัตนตรัยโดยธรรมเหล่านี้เทศน์เป็นภาษาคำเมืองซึ่งง่ายแก่ความเข้าใจของชาวบ้าน การเทศน์ธรรมเหล่านี้จึงเป็นเสมือนการสอนหลักธรรมให้กับชาวบ้านไปในเวลาเดียวกันด้วยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กริช อินเต็ม ด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวิถีชีวิตในกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนาเรื่อง มหาวิบาก พบว่าวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบากหรือ ธรรมมหาวิบาก เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนา มีการแต่งวรรณกรรมที่มุ่งเน้นด้านหลักธรรม ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ล้านนาที่มีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลต่างๆ เพราะพระพุทธศาสนาได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมล้านนามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และพระพุทธศาสนายังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นพึ่งทางใจพุทธศาสนาก็ก่อให้เกิดความศรัทธาจนสร้างแรงบันดาลใจนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานทางด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาจากกล่าวได้ว่าวรรณกรรม เรื่องมหาวิบากนี้ได้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทาง ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา (กริช อินเต็ม, 2557)

หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดมานั้นถูกสอดแทรกเข้าไปในคัมภีร์ธรรมที่นำไปเทศน์ประกอบพิธีสืบทอดเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาถ่ายทอดและสร้างศรัทธาความเชื่อให้แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งมีหลักธรรมใหญ่อยู่ 2 หลักธรรมได้แก่ หลักปาฏิหาริย์ 3 และหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 จะปรากฏหลักธรรมเอาไว้สอนพุทธศาสนิกชนเอาไว้เช่น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์เว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น การฝึกสมาธิ เช่นการฟังธรรมนั้นก็เปรียบเสมือนการได้ฝึกอบรมจิตใจของตนเอง คือการน้อมใจไปตามกระแสของพระธรรมเทศน์ที่พระสงฆ์แสดงนั้นเพื่อเป็นการฝึกสมาธิและชำระจิตใจของตนให้ปราศจากมลทินคิดอาฆาตและไม่คิดทำในสิ่งที่ชั่วผิดจากศีลธรรม การเจริญปัญญา คือเมื่อฟังพระธรรมเทศนาแล้วนำหลักธรรมเหล่านั้นมาพิจารณาพิเคราะห์หลักธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความแจ่มแจ้งรู้ซึ่งตามกระแสแห่งธรรมนั้น ยิ่งๆขึ้นไปตรากลับจนบรรลุจุดหมายสูงสุด เรื่องราวของธรรมนั้นเพื่อให้ผู้สดับฟังได้เกิดกำลังใจและความเชื่อว่าหากเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นจะมีปาฏิหาริย์ให้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นหายได้ ด้วยความเข้าใจในระดับความเชื่อของชาวบ้านที่ต่างกัน จึงเป็นกุศโลบายทางพระพุทธศาสนาที่จะให้คนเข้าถึงศาสนาก่อนที่จะเข้าใจแก่นแท้ต้องใช้เรื่องของปาฏิหาริย์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความเชื่อมั่นที่อยากมีชีวิตที่จะอยู่ต่อสร้างสิ่งดีๆ สอดคล้องกับ พระมหาดวงรัตน์ จีตรัตโน (กิจประภาณนธ์) ด้านอิทธิพลของธรรมที่นำมาใช้ประกอบในพิธีสืบทอดของชาวไทลื้อเมืองเงิน ที่ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของธรรมปัทมฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบทอดของล้านนา พบว่า พิธีกรรมของชาวล้านนาได้รับอิทธิพลจากธรรมปัทมฐกถาเรื่อง อายุวัฒนกุมาร จากความเชื่อที่ว่าประกอบพิธีสืบทอดโดยการอาราธนาพระสงฆ์มาสวดพระปริตร การประกอบพิธีกรรม และอาศัยพุทธานุภาพแห่งพระรัตนตรัย ตลอดจนการทำบุญกิริยาต่างๆ ในพิธีการสืบทอดจะส่งผลให้เกิดความเป็นสิริมงคลเกื้อหนุนให้อายุยืนยาว มีความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต ชาวล้านนาจึงนิยมประกอบพิธีกรรมมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีให้มีการคงอยู่คู่กับชาวไทลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการสร้างกระบวนการถ่ายทอดทั้งสองทางภายในและภายนอกภายในได้แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด ให้ได้ฝึกท่องบดสวดที่สำคัญในการประกอบพิธีและฝึกอ่านธรรมที่ใช้ในการเทศน์ประกอบพิธี พร้อมทั้งให้เข้าร่วมในการประกอบพิธีการดังกล่าวเพื่อศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการ และความสำคัญของพิธีสืบทอด ภายนอกได้แก่ชาวบ้านฝ่ายคฤหัสถ์ควรส่งเสริมให้เข้าร่วมในการทำพิธีสืบทอด เพื่อที่จะได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการ และเครื่องประกอบพิธี รวมถึงความสำคัญของการประกอบพิธี ความศักดิ์สิทธิ์ ผลของการประกอบพิธี ให้ได้สืบทอดด้วยการลงมือปฏิบัติจริง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือปราชญ์ภูมิปัญญาได้เป็นผู้แนะนำและคอยให้คำปรึกษา ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้กับคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป คณะผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าควรที่จะศึกษาในประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

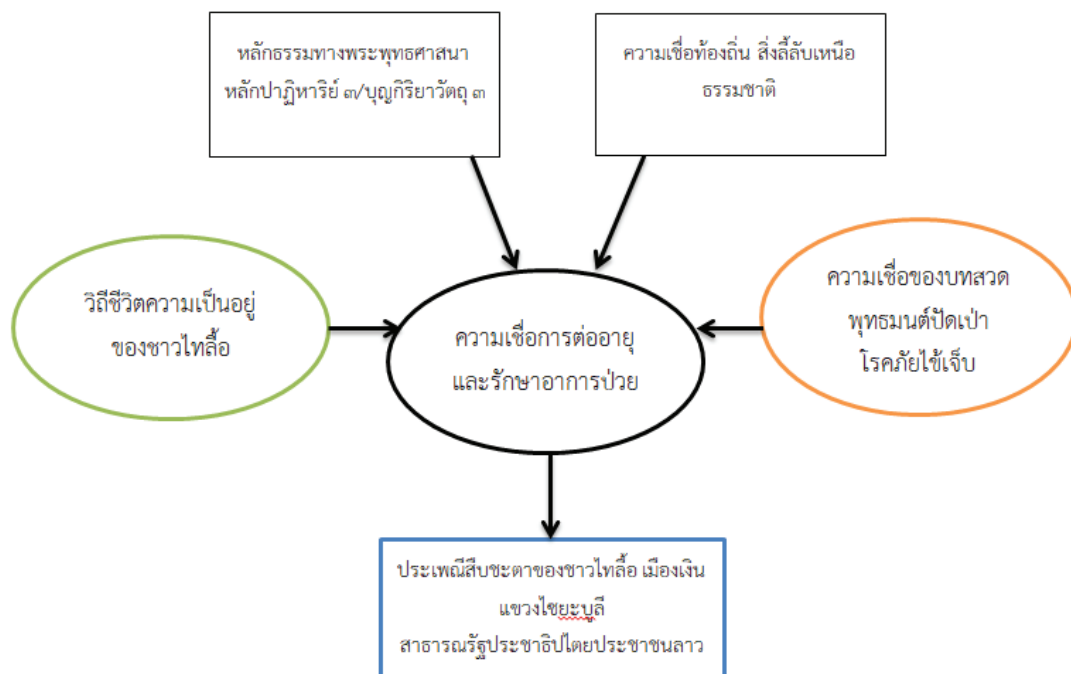
1) ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การสืบทอดการก่อเกิดวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาอันเป็นมรดกสำคัญของชุมชน อันจะก่อให้เกิดเกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

2) สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ด้านการสร้างคุณค่าประเพณีสืบชะตาตลอดจนนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาและการคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอื่นที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ๆ

องค์ความรู้

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้องค์ความรู้ดังนี้

ความเป็นมาของประเพณีสืบชะตาของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี มีพื้นฐานมาจากความเชื่ออยู่สองประการคือ ประการแรกมีพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของประเพณีสืบชะตา ด้วยความเชื่อเรื่องของการต่ออายุ ถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีและความเชื่อ ซึ่งมีเรื่องของทารกชะตาขาด สามารถต่ออายุได้ ความเชื่อการต่อชีวิตด้วยการให้ช่วยเหลือชีวิตเป็นทานของ สามเณรติสสะ เป็นเรื่องราวผ่านทางวรรณกรรมมีศาสนาเป็นแกนกลางของความเชื่อ ประการที่สองเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล กล่าวคือ ประเพณีสืบชะตาเป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อในเรื่องของเวทย์มนต์ คาถา ฤกษ์ยาม ด้วยชะตา หรือโหราศาสตร์ ที่หากประกอบทำพิธีสืบชะตาแล้วจะปิดเป่าอันตรายทั้งหลายให้ออกจากตัวได้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ ซึ่งอาศัยบทสวดพุทธมนต์ที่มีอานุภาพบำบัดทุกขโศกโรครภัยไข้ป่วยและความร้อนร่นกระวนกระวายใจ ขจัดภัยอันตราย ลางชั่วและฝันร้าย ปิดเป่าเสนียดจัญไร อุบาทว์บาปเคราะห์ สิ่งอวมงคล ดาวนักษัตรที่เลวร้าย ป้องกันโจรภัย อัคคีภัย อสรพิษร้าย อนุมูลย์ ภูตผี ยักษ์ นาค คนธรรพ์ และเทวดาที่เลวร้าย คุ่มครองรักษาให้ปราศจากทุกขโศก หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบชะตา นั้นถูกสอดแทรกเข้าไปในคัมภีร์ธรรมที่นำไปเทศน์ประกอบพิธีสืบชะตาเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ นำมาถ่ายทอดและสร้างศรัทธาความเชื่อให้แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งมีหลักธรรมใหญ่อยู่ 2 หลักธรรมได้แก่ หลักปาฏิหาริย์ 3 และหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ดังนี้

บทสรุป

จากการวิจัย หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ความเป็นมาของประเพณีสืบทอดของชาวไทยลื้อ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ อยู่สองประการคือ 1) ความเชื่อที่เกิดจากพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องการต่ออายุ และ 2) ความเชื่อที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล เช่น ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์ คาถา ฤกษ์ยาม ชะตา หรือโหราศาสตร์ โดยอาศัยบท สวดพุทธมนต์ที่มีอานุภาพบำบัดทุกข์โศกโรคภัยไข้เจ็บและความร้อนรนกระวนกระวายใจ ขจัดภัยอันตราย, หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีสืบทอดได้แก่ หลักปาฏิหาริย์ 3 และหลักบุญกิริยาวัตถุ 3

เอกสารอ้างอิง

- กริช อินเต็ม. (2557). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาเรื่อง มหาวิบาก. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(1), 223-232.
- ขจิตถัย บุรุษพัฒน์. (2537). *แลลาว*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.
- คำแดง กมมะดำ และ คำแพง ทิพนมตรี. (2535). *ท่องเที่ยวบรรดาชนเผ่าอยู่ลาว*. เวียงจันทน์: สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคม.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2547). *อานุภาพพระปริตต์. (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประชัน รักพงษ์. (2537). *โครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่.
- ประชัน รักพงษ์. (2540). การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 234-245.
- พุ่มพวง อภิวงศ์. (2537). คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยลื้อ บ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 4(3), 83-92.
- พระราชเชมากร. (2557). *พระวิทยากรเสนา (สืบทอดล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา)*, ณ. วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม.
- สุรสิงห์สำรวม นิมพะเยาว์. (2526). ภาษาสัญลักษณ์ในพิธีสืบทอด: ตัวอย่างวรรณกรรมเจียบ. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อศิลปกรรมและภาษา*, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สีสะเหลียว สะแสวงสีกสา. (2532). *ภูมิศาสตร์ลาว*. เวียงจันทน์: สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์และสังคม.